

Šindelář, Pavel

Tibeto-barmská etnika

In: Šindelář, Pavel. *Etnografie Číny*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 91-141

ISBN 978-80-210-7049-3; ISBN 978-80-210-7052-3 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130593>

Access Date: 19. 03. 2025

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Tibeto-barmská etnika

Tibeťané (藏族 Zàng zú)

populace: 6 282 187 obyvatel

výskyt v ČLR: Tibetská autonomní oblast, Sichuan, Qinghai, Gansu, Yunnan

výskyt mimo ČLR: Indie, Nepál, Bhútán, USA, Kanada, Švýcarsko, Taiwan

jazyk: tibetština s velkým množstvím dalších dialektů

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S himalájská



OBR. 24



OBR. 25



OBR. 26



OBR. 27

Tibeťané žijící v hranicích současné Čínské lidové republiky jsou natolik komplexní, historicky, jazykově, kulturně, etnicky, politicky i jinak komplikovanou entitou, že podat o nich stručnou informaci v několika málo odstavcích je nereálný úkol. Podobně jako v případě jiných kapitol této učebnice je nutné i v případě hledání uspokojivého množství informací o tomto etniku sáhnout do bohaté zásoby dalších zdrojů, pramenů a odborné literatury. K následujícímu textu je tedy nutné přistupovat jako k velmi zjednodušujícímu souhrnu základních etnografických údajů.

Počet příslušníků tibetské národnostní menšiny žijících v ČLR se odhaduje na něco přes 6 milionů jedinců. Různé zdroje se ovšem celkem výrazně liší – také proto, že jistá část Tibeťanů je stále v pohybu, případně nemají z politických důvodů zcela jednoznačně definovanou státní příslušnost. Hranice mezi Čínou, Nepálem, Indií a Pákistánem je navíc přes geografické podmínky a přísnost čínského režimu poměrně prostupnou linií.

Historický Tibet nebo přesněji řečeno region, který etnicky a kulturně definuje právě tibetský element, se neomezuje jen na administrativně narýsovaný celek Tibetské autonomní oblasti. Ta zahrnuje více méně jen region centrálního Tibetu označovaný

tradičním termínem Ü-Cang. Historický Tibet do sebe pojímá i většinu provincie Qinghai a část provincie Gansu, které tvoří historický tibetský region Amdo; stejně tak celý východní Sichuan, který spolu se severním výběžkem dnešního Yunnanu tvoří tradiční region Kham. Přibližně 3 miliony Tibeťanů žijí v Tibetské AO, 1 milion v provincii Qinghai, stejný počet v Sichuanu, půl milionu v Gansu a zbytek v Yunnanu a ostatních regionech ČLR. Na území Tibetské autonomní oblasti tvoří obyvatelé tibetského původu více než 90 % tamní populace, ale tento údaj se rychle mění vlivem imigrantů z východu, primárně Hanů.

Podle přírodních a klimatických podmínek lze Tibet rozdělit na tři hlavní regiony: Severní planinu, Jižní Tibet a Východní Tibet. Severní Tibet – „země sněhu“ či „střecha světa“, jak bývá často přezdíván – leží v průměrné nadmořské výšce 4 000 metrů. Jeho severní polovinu tvoří prakticky neobydlená poušť, která zabírá větší část celé Tibetské náhorní plošiny a nenachází se zde ani žádný stromový porost. Jih je známý rozlehlými pastvinami. Jsou obydleny rozptýlenou populací kočujících pastevců ovcí, koz a jaků, žijících nomádkým způsobem života ve stanech a živících se primárně masem a mléčnými produkty vlastních stád. Přicházejí pravidelně do tibetských měst a zásobují je sušeným masem, vlnou, máslem a sýry, pro sebe nakupují *campu* (mouku z praženého ječmene), oblečení a ostatní základní potřeby. Tato oblast, historické Amdo, zahrnuje asi 45 % celkové rozlohy, a je tudíž největší z tibetského regionu.

Jižní Tibet vyplňuje kromě vysokohorského a neobydleného transhimalájského regionu také relativně úrodné údolí řeky Cangpo (Jarlung) a její nesčetné přítoky. Nadmořská výška se různí od 6 000 metrů v západní části a podél Himalájského pásma až k pouhým 1 000 metrů na východě, kde Cangpo vtéká již jako Brahmaputra do Indie. Většina Tibeťanů žije v této řekami zavlažované oblasti, kde chráněná údolí produkují plodiny, na kterých jsou Tibeťané existenčně závislí: ječmen, pšenici a několik málo druhů zeleniny. Obyvatelé zde žijí v roztroušených vesnicích, chovají hospodářská zvířata jako krávy, kozy, prasata a koně. Nachází se zde některá velká tibetská města a kláštery jako Žigace, Gjance i hlavní město Lhasa. Dvě nejdůležitější provincie Tibetu, Ü a Cang, leží právě v tomto regionu, který bývá označován za kolébku tibetské kultury a civilizace.

Východní Tibet je oblastí stepních údolí a hor. Jihovýchodním Tibetem protékají ve třech hlubokých paralelních soutěskách blízko sebe tři z největších řek Asie – tibetský Dříchu (Dlouhá řeka), Dzaču (Mekong) a Gjalmo-ngulčhu (Salwin). Výjimečným rysem tohoto regionu jsou husté, vždy zelené lesy, pokrývající 18 % oblasti, dalších 42 % tvoří pastviny. Přírodní faktory východního regionu napomáhají intenzivnímu zemědělství. Jako celek zahrnuje tato oblast kolem 30 % celé Tibetské oblasti a tvoří etno-historický region Kham.

Historický Tibet složený z regionů Ů-Cang, Kham a Amdo stále nereflektuje podstatně širší rozsah vlivu, kterého tibetská kultura a zejména náboženství v průběhu historie dosáhly, a všechny regiony a etnika, které výrazně ovlivnily. Tato širší oblast tibetského vlivu zahrnuje země na jižní straně himálajského předělu jako Nepál, Ladakh, Bhútán či Sikkim, dále Mongolsko, část čínského Turkestánu (Xinjiang/Gansu), středoasijské republiky i různé oblasti dnešní Ruské federace (Tuva, Burjatsko).

Kvůli geografické pestrosti se Tibeťané žijící v různých oblastech svými fyzickými rysy celkem značně odlišují. Většina lidí pocházejících z regionu Ů-Cang je malé postavy, s kulatou hlavou, s vysokými lícními kostmi. Ti z Khamu a Amda jsou podstatně vyšší, mají protáhlou hlavu a dlouhé končetiny. Tato etnická odlišnost je neutralizována jistou kulturní a náboženskou jednotou, charakteristickým způsobem života, uspořádáním společnosti i povědomím o společné historii a společně sdílené etnické identitě.

Původ Tibeťanů je nejistý. Sami Tibeťané věří klasické legendě, podle které jsou potomky opičáka, jenž byl převtělením Avalokitéšvary, a horské demony. Ti dva spolu dohromady zplodili 6 dětí, které vypadaly jako opice, chyběl jim jen ocas a postupně začaly ztrácet i své ostatní opičí rysy. Zdá se, jakoby staří Tibeťané četli Darwina. Podle tradice se legenda odehrála blízko centra regionu Ů-Cang. Moderní antropologové se přiklání k tvrzení, že Tibeťané pochází z mongoloidních předků, jejichž kolébkou je oblast daleko na severovýchod od dnešního Tibetu. Takováto klasifikace se jeví jako pravděpodobná a přijatelná, protože vztah Tibeťanů a Mongolů byl blízký po staletí. Pravděpodobně přišli do oblasti Tibetské náhorní plošiny z východu či severovýchodu kolem začátku křesťanského letopočtu.

Tibetština je jazykem s velkým množstvím dialektů. V současnosti je za standardní formu považován tzv. lhaský dialekt (centrální Tibet), který je oficiálním jazykem Tibetské AO a je vyučován na tibetských školách v ČR. Písemný zápis standardní tibetštiny vychází z klasické tibetštiny a jde o velmi konzervativní, silně stylizovanou formu jazyka. Tibetštinou hovoří kolem 6 milionů mluvčích v Tibetu a dalších několik desítek tisíc lidí v zahraničí.

Tibeťané vyznávají tibetskou formu buddhismu, která v sobě spojuje buddhistické učení a vlivy před-buddhistického náboženství *bön*. Tibetský buddhismus, také nesprávně nazývaný termínem *lámaismus*, se vyvinul v Tibetu v sedmém století. Jedná se o větev vadžrajány – tantrické či esoterické odnože indického mahájánového buddhismu. Je založen hlavně na přísných intelektuálních disciplínách a využívá tantrické rituální praktiky, které se vyvinuly v centrální Asii a zejména v samotném Tibetu. Charakteristikou tibetského buddhismu je jeho monastická forma organizace náboženského života s neobvykle vysokým počtem domácí populace, jež se náboženství

aktivně věnuje. Dalším typickým rysem je systém převtělců (*tulku*), kteří jako představení jednotlivých klášterů, škol a sekt hrají pro tibetskou společnost nejen klíčovou duchovní, ale i politickou roli. Tibetský buddhistický pantheon charakterizuje obrovské množství božských bytostí, každá s vlastní rodinou, družkou a oběma aspekty – pokojným i děsivým. Náboženství a náboženská praxe byly a stále zůstávají jedním z klíčových vyjádření tibetské etnické a kulturní identity. I proto tibetskou krajinu (i přes její relativní vylidnění) vyplňuje nespočetné množství chrámů, klášterů, posvátných objektů, poutních míst a okruhů (*kora*).

Způsob obživy Tibeťanů se odvíjí od dvou faktorů – geografické polohy a tradičních ekonomických aktivit. Těmi byly chov zvířat a zemědělství. Základním pokrmem je *campa*, denní pokrm těstovitého charakteru z pražené ječmenné mouky, kterou si Tibeťané míchají se silným slaným čajem, jenž popíjí i bez mouky dochucený jačím máslem. Oblíbené je i jačí a skopové maso či alkoholický nápoj z ječmene – tibetské pivo *čang*.

Tibeťané obvykle budují jedno- nebo dvoupatrové budovy se stěnami z kamene, cihel a speciálních otepí. Domy mají ploché hliněné střechy a bývají omítnuty několikabarevnou omítkou s jasně danou symbolikou. Na stěnách domů se v některých oblastech suší jačí trus, známý jako *čiwa*, který se při nedostatku lesů a otopového dříví používá jako ideální topivo. Nomádští pastevci žijí ve stanech z jačí kůže obdélníkového tvaru. Většina šlechtických rodin tradičně vlastnila měšťanské domy a paláce v hlavním městě Lhasa. Ty byly postaveny z kamene kolem obdélníkového nádvoří. Po třech stranách se nacházely stáje a sklady. Samotné sídlo, většinou třípatrové, se nacházelo na čtvrté straně naproti bráně. Před čínskou anexí Tibetu v roce 1959 bylo možné uvnitř tibetské společnosti určit různé společenské třídy, které se způsobem života od sebe značně lišily: buddhistický klérus, šlechta, obchodníci, řemeslníci, měšťané, venkovani, zemědělci, nomádi. Dnes farmáři a pastevci tvoří 61,7 % populace v regionu a zbytek Tibeťanů žije běžným městským životem podobným způsobu života jinde v ČLR. Velkou část mladých mužů i dívek stále láká odchod do kláštera a duchovní životní dráha, nicméně důvěryhodné údaje o jejich procentuálním zastoupení v současné tibetské společnosti nejsou k dispozici.

Většina tibetských manželství je monogamní, ačkoli i polygamie byla v historii za určitých okolností praktikována, obvykle s cílem udržet přímou a neporušenou otcovskou linii. V některých částech Tibetu dodnes praktikují tzv. bratrskou polyandrii, kdy si jedna žena bere za muže zároveň několik bratrů, aby nedocházelo k dělení majetku.

Jižní hranici Tibetu (ČLR) s Búthánem, Nepálem, kašmírským Ladakhem i Pákistánem obývá množství Tibetanům příbuzných etnik. S výjimkou etnika Menbao však čínské orgány neuznávají tyto skupiny v rámci systému 55 oficiálních čínských národnostních menšin, i když někteří z nich žijí i na čínské straně hranice. Jsou to například nepálští Šerpové, kteří se ve světě proslavili jako průvodci horolezců v Himalájích a jejichž etnonym je často mylně chápán jako označení pro jejich profesi. Dále zde žijí k islámu konvertovaní Baltiové, usazení na pomezí indického Ladakhu a pákistánských hraničních regionů. Muslimové jsou i Buriogové, kteří obývají oblasti na jih od Baltiů, a Bhotiové žijící na pomezí Nepálu a Tibetu, vyznávající tibetský buddhismus společně s hinduismem. Etnickou skupinu vyznávající původní bönistické náboženské tradice, lid Limbu, nalezneme v rozsáhlém regionu zasahujícím od Nepálu přes Bhútán, Sikkim až do jižního Tibetu.

Literatura:

- Fila, V. – Slobodník, M., – Filová, D. (1996). *Tibet: Krajina dejiny ľudia kultúra*. Bratislava: Fidat.
- Goldstein, M. C. – Kapstein, M. (1998). *Buddhism in contemporary Tibet: Religious revival and cultural identity*. Berkeley: University of California Press.
- Kolas, A. – Thowsen, M. P. (2005). *On the margins of Tibet: Cultural survival on the Sino-Tibetan frontier*. Seattle: University of Washington Press.
- Kolas, A. (2008). *Tourism and Tibetan culture in transition: A place called Shangrila*. New York, NY: Routledge.
- Kolmaš, J. (2002). *Tibet z antropologické perspektivy*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana.
- Kolmaš, J. (2004). *Tibet: Dějiny a duchovní kultura*. Praha: Argo.
- Kolmaš, J. (2009). *Malá encyklopedie tibetského náboženství a mytologie*. Praha: Libri.
- Slobodník, M. (2002). „Konštitutívne prvky identity Tibetánov v okrajových oblastiach – na príklade regiónu Amdo“, *Český lid – Etnologický časopis* 89/4: 351–361.
- Žagabpa, C. W. D. – Neuman, A. – Kolmaš, J. (2000). *Dějiny Tibetu*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny.

Luobaové (珞巴族 *Luòbā zú*)

alternativní označení: Bokaer, Bengni, Bengru, Luoba, Lhopa, Loba, Yidu, Idu

populace: 3 682 obyvatel

výskyt v ČLR: Tibetská AO

výskyt mimo ČLR: Indie (Arunáčalpraděš)

jazyk: idu mishmi, bokar, na

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S himalájská

Přestože se jedná o nejméně početnou oficiální etnickou skupinu Čínské lidové republiky (necelé 4 tisíce příslušníků), jde o kategorii umělou, zahrnující pod sebe několik tibeto-barmských etnik žijících na poměrně velkém prostoru Tibetské AO a Arunáčalpraděše, sporného území nárokovaného zároveň Indií i ČLR. Luobaové hovoří nejméně třemi různými vzájemně nesrozumitelnými jazyky a většinou sami sebe nechápou jako zvláštní etnické entity. Dva hlavní kmeny, které byly do této kategorie zahrnuty, jsou Yiduové (Idu Mishmi) a Bo'gaeři (Bokar Adi), kteří se ve větším počtu nacházejí právě v Arunáčalpraděši; třetí tvoří skupina Na (Bangni).

Vzhledem k rozmanitosti této uměle zkonstruované etnické skupiny se mnohé zvyky, obyčeje nebo i oděv členů různých klanů napříč etnikem Luoba mohou výrazně lišit. Muži v oblasti Luoyu nosí dlouhé černé kabáty bez rukávů sahající až ke kolenům, s knoflíky vyrobenými z ovčí vlny. Místo klobouků nosí pevné helmy vyrobené z bambusových prutů a ratanu protkané medvědí kůží. Nosí také ozdoby, náušnice a náhrdelníky z korálků. Luobské ženy nosí blůzy s úzkými rukávy a sukně z ovčí vlny. Velká hmotnost jejich ozdob a šperků je důkazem jejich bohatství. Obsahují granáty, stříbrné mince, kovové řetězy a zvonky, stříbrné a mosazné náušnice. Muži i ženy chodí velmi často na boso. V Idu nosí muži archaické zbraně (meč, dýku, luk s jedovatými šípy a štít z buvolí kůže) a ve vlasech si splétají drdol. Rodiny zde bývají polygamní, každá žena má v domě vyhrazeno pro sebe a své potomky jednu místnost.

I luobská kuchyně se liší v závislosti na regionu. V místech blízko tibetských komunit jedí campu, brambory s máslem, kořeněná jídla a popíjejí slaný čaj s jačím máslem. Základní potravou jim jsou plněné knedlíky *momo* vyráběné z kukuřičné nebo prosné mouky, z rýže či z pohanky. Podle některých čínských zdrojů jsou Luobaové silní pijáci i kuřáci, rádi oslavují a připíjejí si s hosty na štěstí a blahobyt. Podle stejných zdrojů je vzhledem k nedostatku jódu v přirozené stravě ničí choroba zvaná endemická struma. Mnozí z nich se kvůli ní údajně rodí němí nebo hluchí.

Literatura:

- Goswami, S. N. – Rekhung, W. (1995). *Nishing (Bangni) language guide*. Itanagar: Directorate of Research, Govt. of Arunachal Pradesh.
- Mene, T. – Chaudhuri, S. K. (2010). „Festival and emerging social reality: Perspectives on the Idu Mishimis of Arunachal Pradesh“. *Oriental Anthropologist* 10/1: 33–51.
- Megu, Arak (1990). *Bokar Language Guide*. Directorate of Research, Government of Arunachal Pradesh.

Menbaové (门巴族 *Ménbā zú*)

alternativní označení: Mönpové, Moinba, Menpa, Monpa, Mongba

populace: 10 561 obyvatel

výskyt v ČLR: Tibetská AO

výskyt mimo ČLR: Indie, Bhútán

jazyk: menba

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S himalájská

Etnikum Menba obývá převážně okres Cona (错那县, Cuònà xiàn) prefektury Shannan v jihovýchodní části Tibetské autonomní oblasti. Lid Menba ovšem nenajdeme jen v Číně, převážná většina žije v nejvýchodnějším státě Indie Arunáčalpradéš, jehož část si nárokuje i ČLR. Několik tisíc Menbaů navíc žije i v sousedním Bhútánu. Jméno lidu Menba, tibetsky nazývaného Moinba, se odvozuje od jejich údajného místa původu, které se nachází v jihovýchodní oblasti Himaláje na jihu dnešního okresu Cona, kde řeka Jarlung formuje hluboká údolí v oblasti Moinyu. Moinba tedy znamená „lidé žijící v Moinyu“.

První záznamy o oblasti Moinyu se zmiňují o království Monyul nebo Lhomon, které mělo existovat od 6. století př. n. l. až do 7. století. Postupně však navazuje bližší a bližší styky s Tibetem, pod jehož správu se dostává za sjednocení Tibetu Songcänem Gampou v 7. století. Pod vliv čínské vlády se tato oblast poprvé dostává ve 13. století během expanze do Tibetu za dynastie Yuan. Za úpadku čínského císařství v 19. a 20. století ztrácí Čína nad Tibetem svůj vliv a začínají se o něj zajímat koloniální mocnosti, a to především Velká Británie, která v rámci Simelské dohody zavádí McMahanovu linii určující hranici mezi Čínou a Indií. Linie však rozdělila území obývané lidem Menba a dodnes mezi zmíněnými státy panují o tuto část hranice spory.

Menbaové mluví vlastním jazykem patřícím do himalájské skupiny tibeto-barmské jazykové větve. V rámci jazyka menba však existují dva dialekty, které jsou vzájemně téměř nesrozumitelné a rozdělují etnickou menšinu Menba do dvou odlišných skupin. Majoritní skupina mluví jazykem cuona a obývá oblasti okresů Cuona a Linzhi. Druhým jazykem známým jako motuo, hovoří asi 5 000 Menbaů žijících v okresech Motuo a Linzhi v Tibetské autonomní oblasti. Jiné, podrobnější dělení rozlišuje dokonce šest rozdílných menbských dialektů: tawang, dirang, lish, bhut, kalaktang a panchen. Na rozdíl od jazyka nedisponují vlastním písmem a používají tedy písmo tibetské.

Úzké styky s Tibetem měly a mají vliv i na náboženství Menbaů, kteří převážně vyznávají tibetský buddhismus a většinou jsou přívrženci školy tibetského buddhismu Gelugpa. Nejvýznamnější buddhistický klášter se nachází v městě Tawang. Z etnika Menba také pocházel šestý dalajláma tibetského buddhismu Cchangjang Gjamccho (1683–1706). Je mezi nimi však nadále populární i původní náboženská tradice *bön*, která v Tibetu dominovala až do nástupu buddhismu v 8. století.

Nejvýznamnějším svátkem pro etnikum Menba jsou oslavy Nového roku, které trvají od prvního do patnáctého dne prvního měsíce tibetského lunárního kalendáře, který Menbaové od Tibeťanů převzali. V předvečer Nového roku pomocí pšeničné nebo ječmenné pasty pokrývají stěny domů různými nápisy, které mají přinést bohatství a štěstí do nastávajícího roku. První den nového roku ženy vstávají časně zrána, aby vyběhly pro vodu, protože ta, která přinese vodu jako první, bude v právě započatém roce tou nejšťastnější.

Od okolních Tibeťanů můžeme etnikum Menba odlišit podle stylu oblékání. Odívají se do jasně červených tvídových šatů, přes které ženy nosí nejčastěji bílé zástěry, ale v oblasti Motuo oblékají raději zástěry barevně pruhované. Jako pokrývku hlavy si zvolily rovněž červené, kuželovité čepce se žlutým lemováním, které nazývají *ba'ærxia*. Další ozdoby se příliš nenosí, ale při slavnostních příležitostech ženy nasazují náramky a náhrdelníky a na krk si věší kovovou krabičku s buddhistickými posvátnými obrázky nebo sůtrami. Na odehnání zlých duchů a také zimy nosí na zádech pláště z telecí kůže. Menbaové jsou známí jako zruční řezbáři, malíři buddhistických látkových obrazů zvaných *thangky* i vyhlášení tkalci koberců.

Významnou událostí rodinného životního cyklu je u Menbaů, tak jako prakticky u všech etnik světa, svatba. Ta menbská je navíc doprovázena zajímavými lidovými zvyky a tradicemi. Nevěstin strýc z matčiny strany je například pověřen dělat co nejvíce obtíží a upozorňovat svatebčany na nepodstatné problémy, jako je například nevyhovující teplota nápojů nebo problematická chuť vybraných jídel. Ženich nemůže svého budoucího příbuzného odbýt, ale naopak všechny jeho malicherné stížnosti musí poctivě vyřešit. Účelem této tradice je dle populárního výkladu vyzkoušet ženichovu upřímnost a odhodlání v budoucím manželském svazku. Další svatební tradicí je závod v pití alkoholických nápojů mezi novomanžely, který ukáže, kdo se vlastně stane hlavou rodiny.

Literatura:

- Ma Yin. (1989). *Chinas Minority Nationalities*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Nathalang, S. (2009). „Khamti Shan Buddhism And Culture In Arunachal Pradesh“. *Contemporary Buddhism*, 10/1, 111–123.
- Xing, L. (2003). *China's ethnic minorities*. Beijing: Foreign Languages Press.

Qiangové (羌族 *Qiāng zú*)

alternativní označení: Er'ma, R'ma

populace: 309 576 obyvatel

výskyt v ČLR: Sichuan, Yunnan, Gansu, Guizhou

jazyk: qiangština

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S qiangská



OBR. 28

Počty příslušníků této etnické skupiny se liší v závislostech na zdroji, mnoho z nich je navíc kulturně asimilováno Tibetany, ještě větší část pro změnu většinovými Hany. Nicméně oficiální statistiky uvádějí 300 tisíc jedinců, což dělá z Qiangů poměrně početnou menšinu, významnou minimálně na lokální úrovni. Qiangové obývají převážně provincii Sichuan, a to hlavně tibetsko-qiangskou autonomní prefekturu Ngawa (čínsky Ābà 阿坝), zejména okresy Maoxian, Wenchuan, Lixian, Beichuan,

Heishui, and Songpan, které kromě nich obývají i Tibeťané, Huiové a Hanové. V menším počtu se Qiangové vyskytují i v provinciích Yunnan, Gansu či Guizhou. Žijí ve vesnicích v hornatých oblastech obklopených hustými lesy a divokými řekami, což vždy značně omezovalo udržování kontaktů napříč celou etnickou komunitou a tím nabourávalo jejich etnickou homogenitu. Rozličnosti lze vidět nejen v jazyce, ale i v kultuře (tanec, písně, lidový oděv). Díky nadmořské výšce, ve které žijí, se jim také někdy přezdívá „lid žijící v mracích“. Qiangové se v horách živí zemědělstvím, lovem a sběrem hub a nejrůznějších bylin.

Jejich obydlí jsou převážně dvou- až třípatrové domy s patry pospojovanými žebříky, vybudované z kamene a dřeva a zasazené v horských skalách. Domy jsou často postaveny těsně vedle sebe a v dřívějších dobách byly propojeny tunely, což v době válek poskytovalo obranný charakter. V dnešní době byly tunely přebudovány na sít struh celoročně zásobujících obydlí čistou tekoucí vodou. Jednu vesnici tvoří obvykle 30 až 100 rodin a 2 až 5 takovýchto vesnic společně tvoří obec. V každé vesnici obvykle stojí archaické, někdy až 800 let staré obranné kamenné věže (vysoké až 30 metrů). Jsou důkazem stále živých vzpomínek na krvavé boje mezi jednotlivými vesnicemi a obcemi. 12. května roku 2008 byli Qiangové i jejich kamenné vesnice s unikátními věžemi těžce postiženi silným zemětřesením, jehož epicentrum se nacházelo v jimi obývaném okrese Wenchuan.

Většinu oblečení, které Qiangové nosí, si vyrábí z bavlny, ovčích kožešin, býčí kůže či lnu. Jak pro muže, tak i pro ženy jsou typickým oděvem vlněné vesty. Mužský oděv je jednoduchý a praktický, zatímco tradiční ženský кроj se proměnil z dřívějších nevýrazných a prostých pracovních oděvů v dnešní slavnostní oděv s pečlivými a pestrými vyšivkami. Ženy je často doplňují vyšívanými zašpičatělými botami a nejrůznějšími ručně vyrobenými šperky.

Qiangský jazyk je součástí tibetsko-barmské větve sino-tibetské jazykové rodiny a rozděluje se na severní a jižní dialekty. Stále více Qiangů však hovoří i čínštinou nebo tibetštinou a vlastní jazyk proto postupně mizí. Nemá navíc kodifikovanou psanou formu, používá se čínské písmo. V 80. letech odstartovali Qiangové na základě státního souhlasu experiment, který jim měl na základě latinky vytvořit vlastní systém zápisu svého jazyka. Do vesnic byli vysláni učitelé, kteří měli toto písmo spolu se standardizovaným jazykem, vycházejícím z jednoho ze severních dialektů, šířit mezi Qiangy. Tento experiment však ztroskotal a standardizovaný jazyk ani písmo se neujaly.

V čínské historii zanechali Qiangové zřetelnou stopu, první zmínky o nich byly nalezeny na tzv. *jiaguwenech*, věštbých želvích krunýřích a lopatkách hovězího dobytka z doby vlády dynastie Shang (1600–1046 př. n. l.). Od té doby vytrvale

zasahovali do čínských dějin především jako bojovní obyvatelé severozápadu, zdatní a úspěšní válečníci. Ve 4. a 5. stol. spolu s dalšími nomádkými kmeny obsadili severní část čínské říše a vytvořili několik krátce trvajících království, v čínské historii známých pod označením Šestnáct království (304–439). Důležitou informací však je, že v případě historických Qiangů nejde o přímé předky současných Qiangů – etnické menšiny v rámci ČLR. Šlo sice o tibeto-barmská kočovná etnika zahrnovaná starověkými kronikáři mezi lid Xirong (西戎), z nějž snad povstala i samotná čínská zakladatelská dynastie Zhou, většina historických Qiangů však byla v průběhu následujících století sinizována anebo se ztratila v propadlišti dějin. Dnešní Qiangové obývají sice oblast dříve osídlenou historickými Qiangy, nicméně mezi nimi nelze vysledovat přímou kulturní, etnickou ani jazykovou návaznost. Etnonym Qiang je vnějším hanským termínem, sami Qiangové sebe dodnes nazývají Er'ma či R'ma (尔玛), což v překladu znamená běžné „my“.

Vlastní náboženské tradice sice ovlivňují každodenní životní rytmus Qiangů, ale stejně jako ostatní jejich kulturní a etnické prvky se často liší od vesnice k vesnici. Spojujícím prvkem je polyteistický pantheon s výraznými rysy animismu, uctívání přírodních božstev a zemřelých předků. Každá vesnice má svých pět hlavních a dvanáct vedlejších božstev. Taktéž se po celé vesnici a okolní přírodě nachází posvátné bílé kameny (křemeny), které jsou oblíbeným předmětem lidového kultu. I v náboženském životě Qiangů lze sledovat vliv okolních etnik, kdy ti žijící poblíž tibetských nebo hanských etnických hranic přejímají tibetský buddhismus, respektive čínskou náboženskou praxi. Jedna z populárních qiangských legend uvádí, že první svatý muž v historii kmene Qiang sestoupil z nebe a odpočíval na zasněžené hoře. Během spánku mu ovce spásla část jeho svaté knihy a on sám zapomněl všechny důležité sůtry v knize obsažené. Objevila se však opice a poradila mu ovci zabít a z její kůže vyrobit buben. Svatý muž tak učinil, a když na buben zahrál, rozpomněl se na všechny zapomenuté sůtry. Tato legenda pravděpodobně podává vysvětlení vlastní šamanistické rituální praxe v sousedství propracovanějších náboženských tradic s vlastními textovými kánony. V qiangské kultuře také existuje celá řada zajímavých tabu, která je nutné dodržovat. Pokud je například v domácnosti nemocný člověk, je na dveře vyvěšena červená stužka na znamení, že hosté v tuto dobu nejsou v domě vítáni. Je také zakázáno sedět na prahu a na schodech nebo pokládat jídelní hůlky přes misku s jídlem, jak je to běžně zvykem u Hanů.

Mezi Qiangy lze často narazit na uctívání zvláštních bílých kamenů, případně jejich umístování na důležitá místa klíčového rituálního či komunitního významu. Jedna z legend se snaží tuto praxi vysvětlit následujícím vyprávěním, které má odkazovat ke konkrétní historické události: V dávných dobách, když Qiangové dorazili do Sichuanu ze svého původního domova na tibetské náhorní plošně, umísťovali na vrcholky hor a křižovatky tyto bílé kameny, aby nezapomněli na cestu zpět do své domoviny a na své příbuzné, které tam zanechali. Brzy po svém příjezdu však narazili na odpor místních kmenů a v jedné z bitev, která se již zdála prohraná, navrhnul náčelník Qiangů, aby si z těchto kamenů vyrobili přípevněním na dlouhé tyče zbraně, se kterými by pokračovali v již téměř prohraném boji. Jen co Qiangové rozkaz svého velitele splnili, brzy nad vojskem protivníka zázračně zvítězili. Od té doby začali z vděčnosti uctívat bílé kameny jako svá božstva.

Literatura:

- Zevik, Emma. (2002). „First Look: The Qiang People of Sichuan“, *Asian Anthropology* 1/1: 195–206.
- Wang Mingge. (1999). „From the Qiang Barbarians to the Qiang Nationality: The Making of a New Chinese Boundary“, *Imaging China: Regional Division and National Unity*. Taipei: The Institute of Ethnology, Academia Sinica: 43–80.
- Yu Xiaoling. (2004). „Sacrifice to the Mountain: A Ritual Performance of the Qiang Minority People in China, *TDR* 48/4: 155–166.

Pumiové (普米族 *Pǔmǐ zú*)

alternativní označení: Primi, Pimi, Prummi

populace: 42 861 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan, Tibetská AO, Sichuan

jazyk: pumi

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S himalájská

Pumiové jsou etnikum příbuzné Tibetanům s jazykem blízkým sichuanským Qiangům. Zástupce této etnické skupiny nalezneme usazené v Pumi-baiském autonomním okrese Lanping, v Yiském autonomním okrese Ninglang, ve staré městě v Lijiangu, v Naxi autonomním okrese Yulong a v Lisu autonomním okrese Weixi a Yongsheng.

Pumi původně žili jako nomádi na tibetské náhorní plošině v dnešní provincii Qinghai. Kolem 4. století se přestěhovali podél pohoří Hengduan do teplejších oblastí směrem do severního Sichuanu, kam dorazili v průběhu 7. století. Ve století 14. už máme doklady o jejich přítomnosti v severozápadním Yunnanu. Původně kočující pastevci se na mnoha místech usadili a začali hospodařit (Lanping, Lijiang).

Náboženský život Pumiů určuje především sousedství s tibetským elementem, jsou silně ovlivněni jak tibetským buddhismem (zejména školami Gelugpa a Kagjupa), tak i předbuddhistickým *bönem*. Skoro každá vesnice Pumi má vlastní horské ochranné božstvo, které je pravidelně uctíváno, zejména pak v období svého vlastního svátku. V ten čas se celé rodiny vydávají uctít své božstvo obětinami a modlí se k němu za dobré zdraví a prosperitu svého rodu. Každý 15. den v měsíci jsou uctívána menší božstva a největší ceremoniál se odehrává 15. den 7. lunárního měsíce, kdy je oslavován nejvyšší bůh hor. Předmětem kultu je i domácí krb či oheň. Hostům je zapovězeno se ohniště dotýkat a při každé rodinné hostině se část pokrmu musí obětovat ohni. Tímto způsobem se neuctívá oheň samotný, ale je to postup, jak zaopatřit své zemřelé předky a rodinná božstva.

Životním stylem se Pumiové přizpůsobili svému okolí. V chladných horách tibetských oblastí se jejich život podobá tibetskému, v mírnějších oblastech Sichuanu kopírují životní styl Hanů. Tím je například obliba rýže a takových druhů zeleniny, které nejsou pro Pumi a jejich prostředí typické (např. čínské zelí, fazolové lusky, lilek, melouny atp.). Tam, kde žijí v blízkosti etnické skupiny Mosuo (Na), dokonce adoptují často i jejich netradiční formu matriarchální organizace rodového života. V něm je manželství nahrazeno volnějším svazkem založeným na principech *azhu* (partnerství, přátelství).

Kontrolu nad rodinnými statky i rozhodovací pravomoci v tomto systému patří do rukou ženské linii rodu.

Zajímavý postup mají Pumiové pro konzervování vepřového masa. Celé prase se zabije, zbaví se vnitřností a končetin. Libové maso se spotřebuje na klobásy a jiné masné výrobky a zbytek těla s kůží se dobře nasolí a prázdné se zašije do původního stavu. Takto ošetřené se nechá vysušit a v tom stavu pak vydrží kvalitní a požitelné i několik let. Kvůli jeho tvaru připomínajícímu čínskou loutnu *pipa* (dole široké a u hlavy úzké) mu Číňané přezdívají „prase *pipa*“ (琵琶猪 *pípá zhū*).

V každé domácnosti pumiské vesnice si nechávají kvasit speciální nápoj podobný pivu. Nazývají ho *pri*. Tento tradiční alkoholický nápoj hraje důležitou roli při svatebním obřadu, kde se nejen ve velkém konzumuje, ale také si s ním připijejí novomanželé. Dokonce natolik důležitou, že výraz „oženit se/vdát se“ se v jazyce Pumi častěji vyjadřuje obratem „vypít si *pri*“.

Literatura:

- Ding, Picus S. (2003). „Prinmi: a sketch of Niuwozi“. In Thurgood, Graham – Randy LaPolla (eds.), *The Sino-Tibetan Languages*. London: Routledge Press, 588–601.
- Lu, S. (2001). *Dialectal Studies of the Pumi Language*. Beijing: Nationalities Press.
- Wellens, K. (2010). *Religious revival in the Tibetan borderlands: The Premi of southwest China*. Seattle: University of Washington Press.
- Zheng, H. – Yin, H. (1995). *The backbone of a nationality: The Pumis*. Kunming: Yunnan Education Pub. House.

Tujiaové (土家族 *Tǔjiā zú*)

alternativní označení: Bizika, Tuding, Tumin

populace: 8 353 912 obyvatel

výskyt v ČLR: Hunan, Hubei, Sichuan a Guizhou, Chongqing

jazyk: tujia

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S (qiangská?)



OBR. 29

Počet příslušníků etnika Tujia se odhaduje na 8 milionů a vyskytují se zejména v oblasti pohoří Wulingshan na pomezí provincií Hunan, Hubei, Sichuan a Guizhou. Jejich původní jazyk patří do tibeto-barmské jazykové skupiny a podle některých badatelů je úzce spjat s jazykem etnika Yi. Smutnou zprávou je, že dnes jde již prakticky o mrtvý jazyk, kterým mluví jen několik posledních jedinců. Zároveň lze sledovat pokusy některých nadšenců o jeho záchranu a obnovu, které však zatím nemají velký veřejný ohlas ani mezi samotnými příslušníky etnika Tujia. Ti dnes za svůj mateřský jazyk považují většinou lokální dialekty čínštiny, případně jazyk etnika Miao. Přes zmíněnou jazykovou asimilaci se k národnostní menšině Tujia hlásí stabilně zmíněných 8 milionů obyvatel. Vlastním označením Tujiaů je etnonym *Bizika* tedy „místní obyvatelé“. Stejný význam má i čínský termín *tǔjiā* (土家) značící „lokální“ příslušnost a vzniklý v opozici k označení sousedního etnika Hakka (客家, Kèjiā) které, jak i naznačuje jeho etnonym, do oblasti přišlo odjinud (*ke* = „host, cizinec“). Tujiaové svůj původ odvozují od starověkého lidu království Ba (巴), které se mezi 6. a 4. stoletím př.n.l. nacházelo přibližně v oblasti dnešního Chongqingu. Jak tomu bývá téměř vždy v případě aspirace na takto starý etnický původ, pro tento vztah neexistují žádné historické ani jiné doklady.

Tujiaové jsou početný a zároveň silně sinizovaný etnický celek, a tak lze jen těžko jmenovat nějaký obecně sdílený a zároveň etnicky specifický rys. Původní lidová kultura se nejvíce uchovala v odlehlých oblastech, kde však získala specifický lokální charakter. Některé zdroje zmiňují uctívání bílých tygrů, jiné zase uvádějí uctívání želvy jako ochranného přírodního božstva. Dalším, častěji zmiňovaným zvykem, který se uchoval jako živý projev lidové kultury Tujiaů, je kolektivní tanec a zpěv nazývaný *bǎishǒu* (摆手舞). Jde o 500 let starý rituální tanec, používající na 70 gest a figur odkazujících k válce, farmaření, lovu, soudu a jiným aspektům sociálního života tradiční společnosti. Známá je také výroba tradičních brokátů s bohatými vzory nazývaných *xilankapu*, které byly předmětem tributární výměny s Hany a dalšími etniky.

Tujiaové byli součástí systému lokálních vládců *tǔsī* (土司制), kterým čínské císařské dvory propůjčovaly výměnou a zapojením do tributárního systému a formálního vazalství lokální politickou, vojenskou a ekonomickou moc. Tento systém v případě Tujiaů vyvrcholil v průběhu dynastie Ming, kdy se stali důležitými a loajálními spojenci při potlačování vnitřních i vnějších nepřátel čínské říše (například tzv. japonských pirátů *wōkòu* – 倭寇).

Co se týče zvyklostí ve stravování, kuchyně etnické skupiny Tujia je založena na rýži, kukuřici či sladkých bramborách a upřednostňuje kyselou a pikantní chuť, což se ani v jednom případě nevymyká zvyklostem většinové společnosti. Za typické pokrmy lze

považovat *tāngyuán* (汤圆), lepkavé sladké knedlíčky, nebo *cíbā* (糍粑), lepkavý rýžový koláč máčený v pastě nebo směsi z ořechů, které se u Tujiaů servírují v průběhu většiny kalendářních svátků. Oba pokrmy jsou ale známé i v mnohem širším kulturním okruhu střední a jihovýchodní Číny.

Tujiaové mají i svůj tradiční styl oblékání, který lze v některých odlehlých oblastech dodnes pozorovat: muži nosí dvouřadý krátký kabát, který je omotaný dlouhým pásem, a kalhoty, obvykle zelené nebo modré barvy. Většina mužů má ovinovačky kolem nohou a jejich hlavy jsou pokryty zeleným hedvábným šátkem nebo bílým hadříkem. Tradiční jsou i pracovní sandály ze slámy s bočním otvorem či zcela otevřené. Ženy obvykle nosí halenku s rozepínáním na pravé straně. Límec bývá vyšívaný a jsou na něm umístěny manžety a na dolním okraji límce mají tři malé květy. Místo sukni s volánky, které byly kdysi preferovány, nosí nyní velké, široké kalhoty, jež jsou na konci nohavic barevné. Mladé ženy se často oblékají do černých krátkých šatů, přes které si berou bílé pláště. Jako pokrývka hlavy jim slouží 3 metry dlouhý zelený hedvábný šátek, který je doplněn stříbrnými doplňky, jako jsou například hřebínky či vlásenky. Nosí také další šperky jako náušnice a náramky ze zlata, stříbra nebo nefritu.

Tujiaové v některých oblastech bydlí ve speciálních dvoupatrových domech nazývaných *diàojiǎolóu* (吊脚楼). Tento typ obydlí si ovšem ve stejných regionech staví například i Miaové nebo Dongové. Jedná se o dům zhotovený ze dřeva, „zavěšený“ na dřevěných kůlech ve svahu, nejčastěji nad říčním břehem. Mívá kachlovou nebo břidlicovou střechu a balkón se zdobně vyřezávaným dřevěným zábradlím. Tento typ domu je dobře větraný a zároveň hydroizolační. První patro je zpravidla obýváno rodinou, zatímco patro druhé slouží k rodinným setkáním a rituálním účelům (kult předků). Typickou lokalitou, kde lze tento typ domů obdivovat, je výstavní starobylé městečko Fenghuang (provincie Hunan), obývané vedle Tujiaů i etnikem Dong a Han.

Literatura:

- Brassett, P. – Brassett, C. (2005). *Imperial tiger hunters: An introduction to the Tujia people of China*. Eastbourne: Antony Rowe.
- Brassett, C. – Brassett, P. – Lu, M. (2006). *The Tujia language*. Munchen: Lincom Europa.
- Brown, Melissa J. (2002). „Local Government Agency: Manipulating Tujia Identity“, *Modern China* 28/3: 362–395.
- Zhang, Lianggao. (1994). *Overhanging houses of the Tujia nationality, past, future and present of stilt houses*. Jiangsu Fine Arts Publishing House.

Baiové (白族 *Bái zú*)

alternativní označení: Baizi, Baihuo, Baina, Dali, Minchia, Miep jiax

populace: 2 796 003 obyvatel

výskyt v ČLR: provincie Yunnan (Baiská autonomní prefektura Dali), Guizhou (Bijie)
a Hunan (Shangzhi)

jazyk: bai

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská (případně sinitická)



OBR. 30



OBR. 31

Centrum osídlení Baiů se po mnoho staletí rozprostírá v oblasti Dali s centrem kolem jezera Ěrhäi (洱海). Dodnes zde žije 80 % populace Baiů a v této oblasti bohaté na vodstvo (řeky Lancang, Nujiang a Jinsha) s úrodnou půdou a mírným klimatem je možné sledovat i nejstarší zmínky o existenci této etnické skupiny.

Ve 3. století př. n. l. dobyla qinská vojska království Bo a jeho obyvatele, přímé předky dnešních Baiů, proměnila v otroky. Přestože od dynastie Han do této oblasti proudili ve velkých počtech čínští osadníci ze severu, podařilo se zde ve století 8. a 9. ustanovit nezávislou říši Nanzhao s většinovým baiským obyvatelstvem, která po určitou dobu

vzdorovala vojskům čínské dynastie Tang a rozšířila své území do oblastí dnešní Barmy, Laosu, Thajska i Sichuanu. V 10. století tuto říši vystřídal další etnický baiský politický útvar – království Dali. Až dobytí a zahrnutí provincie Yunnan do Mongoly vytvořené říše dynastie Yuan ve 13. století ukončilo dlouhé období nezávislosti této oblasti na čínských dynastiích. Relativní izolaci Baiů ukončilo až vybudování tzv. Barmské cesty (1938) Brity, která celou oblast napojila na barmské a indické trhy a přivedla do oblasti například i první křesťanské misionáře.

Drtivou většinu Baiů tvořili po většinu historie farmáři a pastevci, žijící z toho, co sami vypěstují. Kultivují hlavně rýži, ale také pšenici, cukrovou třtinu, fazole, bavlnu, proso nebo tabák. Baiové ve svém jídelníčku preferují sladkovodní ryby ze zdejších řek a jezer, které konzumují hlavně sušené a silně kořeněné, podávané s rýží. Baiové žijící v horách jedí hlavně kukuřici.

Základní sociální jednotku u Baiů tvoří široké monogamní rodiny, v bohatších statkářských rodinách žily často společně i čtyři generace. Do roku 1949, tedy do založení Čínské lidové republiky, byly sňatky mezi muži a ženami se stejným příjmením, anebo pocházejících ze stejných klanů, zakázané.

Baiové preferují bílé oblečení s různými ozdobami. Je možné, že díky nošení převážně bílého oděvu také vznikl název Bai, znamenající v čínštině „bílý“. Baiské ženy nosí bílé šaty s kabátkem bez rukávů v černé, modré nebo červené barvě, dále volné kalhoty a vyšíváné boty z bílé látky, jako šperky používají stříbrné a zlaté náramky a náušnice. V případě, že je žena svobodná, nosí jeden cop na vrcholku hlavy, zatímco vdané ženy si tento cop srolují a připevňují k hlavě. Muži nosí nejčastěji bílé krátké kabátky, černé pláště, volné tmavé kalhoty a také oni mívají na nohách vyšíváné boty.

Baiové jsou umělecky velmi kreativní a vynikají v mnoha odvětvích, jako je architektura, malířství, sochařství, hudba. Známé jsou také baiské práce s tradičním lakem. Asi nejznámější *baiskou* architektonickou památkou jsou tři pagody buddhistického chrámu Chongsheng v Dali. Byly postaveny za dynastie Tang (618–907). Hlavní věž, která má 16 podlaží, se tyčí do výšky 60 metrů již více než 1000 let.

Většina Baiů praktikuje čínský mahájánový buddhismus a další běžné čínské rituální postupy, vedle nich však uctívají i vlastní lokální božstva, zejména Benzhuo (本主), folklórního hrdinu a mytického vládce říše Nanzhao, který je považován za strážce vesnic. Baiové jsou v Číně známí svým tradičním tancem a zpěvem. V průběhu roku se koná několik slavností a rituálů spojených s tancem a zpěvem, z nichž nejznámější se koná na jaře v Dali a jmenuje se Ràosānlíng (绕三灵 „poutí kolem tří chrámů“). Proslulá je také tradiční baiská opera nazývající se *chuichui*, druh umění kombinující tanec a lidovou hudbu a zpěv. Další významnou slavností Baiů jsou tzv. čajové obřady, nazývající

se *sāndàochá* (三道茶 „tři cesty čaje“) a nejčastěji se s nimi člověk setká zejména v oblasti Dali. Jsou vyjádřeny heslem „První doušek je hořký, druhý sladký a teprve třetí přináší dochuť na jazyk“ (一苦二甜三回味, *Yī kǔ èr tián sān huíwèi*).

V Yunnanu se vyskytují komunity, jejichž obyvatelé jsou jazykově a kulturně považováni za Baie, ale vyznávají islám. Tito lidé jsou oficiálně státem klasifikováni jako Huiové, ale sami sebe označují za Bai Hui (白回, „bílí muslimové“ nebo „baiští huiové“). Obvykle se předpokládá, že jejich předci byli muslimové, kteří do bayských oblastí prchli po porážce tzv. Panthayského povstání v roce 1860 a zde se kulturně a jazykově asimilovali.

Literatura:

- Bai, Z. (2010). *Making a difference: Bai identity construction in Dali*. Beijing: Social Science Academic Press.
- Liang, Yongjia. (2010). „The ‚Ethnic Error‘ in Under the Ancestors’ Shadow and Dali Society in the Period of the Nationalist Government“, *Chinese Sociology & Anthropology* 42/4: 78–94.
- Liang, Yongjia. (2006). *Fertility, kingship and ethnicity: The Gwer Sa La festival of the Bai in southwest China*. Singapore: Department of Sociology, National University of Singapore.

Achangové (阿昌族 *Āchāng zú*)

alternativní pojmenování: Ngac'ang (vlastní označení), Maingtha (v Barmě)

populace: 39 555 obyvatel

výskyt v ČLR: provincie Yunnan (Dai – Jingpo autonomní prefektura Dehong)

výskyt mimo ČLR: severovýchodní Myanmar/Barma (cca 2 000)

jazyk: achang

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmsko-naxská
- J barmské

Achangové tvoří jednu z méně početných oficiálních národnostních skupin ČLR. Kulturně a jazykově mají nejbližší k Jingpoům a obývají svůj životní prostor nejčastěji společně s Daii, Hany či Huii. Předchůdci Achangů byli jedněmi z prvních obyvatel provincie Yunnan. Jejich předkové žili v blízkosti řeky Lancang (horní tok Mekongu) a během 12. století začali migrovat směrem na západ k dnešní barmsko-čínské hranici. Během 13. století se usazovali v oblasti Longchuanu a kolem řeky Lianghe. Rodiny Achangů fungovaly dříve pravděpodobně na matriarchálním principu, ale v současnosti se jejich klany organizují dle patriarchálních pravidel.

Jde o horské zemědělce, jejichž hlavní složkou potravy je rýže, kukuřice a luštěniny doplněné často o sladkovodní ryby. Jejich kuchyně vyniká kyselou chutí pokrmů. Kromě závlahové kultivace rýže jsou tradičním zdrojem jejich obživy pěstování tabáku, cukrové třtiny a olejnatých plodin. Achangové vynikají v kovářství a v souvislosti s tímto řemeslem jsou zmiňováni již v průběhu dynastie Ming.

Obydlí Achangů tvoří patrové domy ze dřeva nebo z cihel. Vrchní patra domu jsou obytná, spodní slouží pro ustájení dobytka či uskladnění náradí. Domy v achangských vesnicích mají pravidelné uspořádání a vesnice jsou navzájem propojeny šterkovými nebo kamennými cestami.

Tradiční oděv žen tvoří působivé pokrývky hlav s květinovými vzory, při slavnostních příležitostech nosí na hlavách veliké turbany často zdobené stříbrnými ozdobami. Svobodné ženy nosí kalhoty, vázanku a účes upravený do copů, zatímco vdané ženy nosí sukně a kabátky s úzkými rukávy a vlasy spletené do drdolu. Muži nosí bílé, modré nebo černé kabáty, u svobodných mladíků doplněné černým čepcem, ženatí muži nosí čepce tmavě modré.

Náboženský život Achangů funguje na půdorysu tradičních duchovních představ a rituálů (zejména v oblastech Lianhe a Luxi). Od sousedních Daiů pak částečně převzali

náboženskou praxi vycházející z théravádového buddhismu (zejména v oblastech Fusa a Lasa). Významný je kult předků. Achangská duše má tři složky, po smrti jedna z nich zůstává v hrobě, druhá se přesouvá do oltáře umístěného v domácnosti a třetí putuje za vládcem nebes. V každé vesnici působil dříve šaman, který pomáhal pacifikovat zlé či bloudící duchy a ochraňoval tak jednotlivé domácnosti. Achangové slaví několikrát do roka důležité kalendářní svátky, během nichž se provádějí rituály spojené se zpěvem, hudbou a tancem. Jedním z nejvýznamnějších svátků je oslava Nového roku (窝罗节 *wōluō jié*) velebující mytické předky Achangů Zhepamu a Zhemimu, nebo tzv. svátek pochodní (火把节 *huǒbǎ jié*).

Etnická skupina Husa (户撒, Hùsǎ) žijící v okrese Longchuan je zahrnuta do etnika Achangů, i když při klasifikaci v 50. letech 20. století žádala o uznání jako samostatná národnostní skupina. Jsou proslaveni řemeslnou zdatností v souvislosti s výrobou tradičních nožů.

Literatura:

- Anonym. (2011). „Achang Zhe Pama and Zhe Mima Myth“. In Schipper, M. – Ye, S. – Yin, H., eds., *China's creation and origin myths: Cross-cultural explorations in oral and written traditions*. Leiden: Brill.
- Dai, Qingxia – Cui, Zhichao. (1985). *Achang yu jian zhi (Basic introduction to the Achang language)*. Beijing: Nationalities Press.
- Liu, Jiang. (2011). *History of the culture of the Achang*. Kunming: Yunnan Nationalities Press.
- Wang, Sidai – Cao, Mingkun. (1995). *The Achangs, ancient balladeers*. Kunming: Yunnan jiaoyu chubanshe (Yunnan Education Press).

Yiové (彝族 *Yí zú*)

alternativní označení: Lolo, Luoluo, Nuosu, Nasu, Sani, Axi, Acheh

populace: 8 714 393 obyvatel

výskyt v ČLR: Sichuan, Yunnan, Guizhou, AO Guangxi

výskyt mimo ČLR: Vietnam, Thajsko

jazyk: yi (též moso, lolo, noso a další)

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská



OBR. 32

Etnická skupina Yi, mimo Čínu prakticky neznámá, patří s více než 8 milióny příslušníky k jedné z největších čínských národnostních menšin. Oblastně se nazývá různými jmény a nalezneme ji v provinciích Yunnan, Sichuan, Guizhou a v autonomní oblasti Guanxi. Yiové mají svůj vlastní jazyk i původní historickou formu jeho zápisu (původem ze 13. století, přezdívanou „pulčí písmo“). Oblasti jimi obývané oplývají přírodním bohatstvím, například nerostnými surovinami jako jsou zlato a stříbro. Navíc místní krajina je bohatá i na výskyt mnoha živočišných a rostlinných druhů.



OBR. 33

Charakterizovat etnikum Yi jako jednotnou skupinu není tak jednoduché, jak by se zprvu mohlo zdát. Při pohledu zblízka zjistíme, že stojíme před klasickým umělým etno-konstruktem, kterých bude s tím, jak postupujeme v národnostní exkurzi dále na komplikovaný multietnický jih, stále přibývat. Sami se většinou necítí být jedinou skupinou a svou etnogenezi chápou (víceméně správně) jako administrativní opatření čínských úředníků a etnografů z 50. let 20. století. Národnostní skupinu Yi lze pro lepší přehlednost rozdělit do 5 podskupin: Nisu, Nasu, Sani a jižní Yi a severní Yi (též Nuosu), což stále nepostihuje rozmanitost těchto podskupin a vnímání vlastní etnické identity jednotlivých komunit.

Pro názornost uvedeme dělení Yiů, založené na lingvistické analýze jejich jazykové příbuznosti, které celkem výstižně ilustruje jejich vnitřní diferenciaci:

1. Jižní dialekty – Nisu, jižní Nasu, Muji, A Che, jižní Gaisu, Pula, Boka, Lesu, Chesu, Laowu, Alu, Azong, Xiuba;
2. Jihovýchodní dialekty – Poluo, Sani, Axi, Azhe, jihovýchodní Lolo, Jiasou, Puwa, Aluo, Awu, Digao, Meng, Xiqi, Ati, Daizhan, Asahei, Laba, Zuoke, Ani, Minglang, Long;

3. Centrální dialekty – Lolopo, Dayao Lipo, Central Niesu, Enipu, Lopi, Popei;
4. Východní dialekty – Nasu, Panxian Nasu, Wusa Nasu, Shuixi Nosu, Wuding Lipo, Mangbu Nosu, východní Gepo, Naisu, Wumeng, Naluo, Samei, Sanie, Luowu, Guopu, Gese, Xiaohei Neisu, Dahei Neisu, Depo, Laka, Lagou, Aling, Tushu, Gouzou, Wopu, východní Samadu;
5. Západní dialekty – Mishaba Laluo, Western Lolo, Xiangtang, Xinping Lalu, Yangliu Lalu, Tusu, Gaiji, Jiantou Laluo, Xijima, Limi, Mili, Lawu, Qiangyi, západní Samadu, západní Gepo, Xuzhang Lalu, Eka, západní Gaisu, Suan, Pengzi;
6. Severní dialekty – Shengba Nosu, Yinuo Nosu, Xiaoliangshan Nosu, Butuo Nosu, Suodi, Tianba Nosu, Bai Yi, Naruo, Naru, Talu, Mixisu, Liwu, severní Awu, Tagu, Liude, Naza, Ta'er;
7. Další dialekty – Michi (Miqie), Jinghong Nasu, Apu, Muzi, Tanglang, Micha, Ayizi a Guaigun.

Vzhledem k demonstované rozmanitosti je skutečně těžké tvrdit něco o jejich homogenní kultuře, nicméně i takové pokusy se objevují. Například s tvrzením, že jejich oblíbenou barvou je černá, nebo že si zvláště váží čísla 8, které hraje významnou roli v jejich rituálech. Yiové jsou označováni za velice zručné řemeslníky, zejména „výšivkáře“, čehož si lze všimnout při pohledu na jejich tradiční oděv. Vzhledem k pestrosti jednotlivých podskupin lze jen těžko popsat, jakým oblečením se vyznačují Yiové. Ženy však obvykle nosí různé černé čepce či klobouky, jež si na zimu vycpávají plstí. V některých oblastech provincie Yunnan prosluli Yiové pěstováním čaje (zejména typu Pu'er) a svými čajovými obřady o osmi krocích (opět populární číslo 8), jež zahrnovaly mimo jiné i zpěv a tanec a dochovaly se dodnes.

Jejich náboženství je mix původních animisticko-polyteistických představ s rituální praxí šamanismu, obohacených o řadu hanských prvků (taoistický kult, kult předků, *fengshui*, tradiční čínská medicína). Důležitou postavou zůstává šaman, kterému říkají *bimo*, a yiský systém náboženských představ, šamanských postupů a rituálů bývá někdy dokonce označován souhrnným označením *bimoismus*. Kromě náboženských rituálů do jeho pole působnosti spadá léčení obyvatel vesnické komunity a odvracení zlých duchů, kteří podle tradičních představ zapříčiňují nemoci, neštěstí či chudobu. Yiové v Yunnanu praktikují pod vlivem Hanů čínský buddhismus a někteří po příchodu evropských misionářů z misijní společnosti China Inland Mission na začátku 20. století dokonce konvertovali ke křesťanství.

Pojmenování Yiů vzešlo z vnějšku a má prozaický význam: barbari. Vládnoucí vrstva čínské říše vždy vnímala národy obývající jižní oblasti dnešní Číny jako nekulturní

(rozuměj nečínské) barbary a úctou k nim zrovna neoplývala. Během vlády mongolské dynastie Yuan získali Yiové jméno „Luoluo“ a toto pojmenování jim vydrželo až do poloviny 20. století, kdy byli osvobozeni čínskými komunisty od tyranské nadvlády lokálních elit (i zde existoval systém *tusi* 土司制, podobně jako u dalších yunnanských menšin). V padesátých letech někteří podporovali Lidově osvobozenou armádu, jejíž Dlouhý pochod vedl mimo jiné i jejich územím. Pomáhali pronásledovaným komunistům a jejich vojsku přežít, zásobovali je potravinami a mnozí mladí Yiové se dokonce k procházející Lidově osvobozené armádě také připojili.

Jedním z nově konstruovaných znaků národnostní menšiny Yi jsou například velkolepé oslavy Svátku pochodní (火把节, Huǒbǎ jié). Od roku 1993 sponzoruje místní vláda Yiské autonomní prefektury Liangshan v Sichuanu modernizovanou verzi těchto lidových oslav, které obsahují vystoupení profesionálních folklórních souborů, zápasnická klání, koňské dostihy, taneční show i soutěž krásy. Oslavy odkazují na slavnou událost, o níž vyprávějí yiské legendy. Podle nich před dávnými časy potrestala Nebesa lidské pokolení za nesplacený dluh – nebeský výběrčí, který měl dluh srovnat, byl totiž na své misi zabit yiským lidovým hrdinou, zápasníkem Atilabou. Za trest seslala Nebesa na Zemi bájněho škůdce, který lidem ničil dozrávající obilí. Moudrý Atilaba zmobilizoval svůj lid a společně pochodněmi z borovic po několikadenním těžkém boji nebeského škůdce přemohli a své obilí zachránili. A na památku oné události začal zdejší lid slavit Svátek pochodní. Před komercializací a turistifikací celého svátku šlo o klasický agrární rituál, který měl ochránit komunitu v době sklizně před nepřízní osudu i přírody a zajistit očistu uvnitř vesnické společnosti. Slaví ho nejen Yiové, ale i další etnika obývající jihozápad Číny (např. Baiové).

Literatura:

- Dessaint, A. Y. (1980). *Minorities of Southwest China: An introduction to the Yi (Lolo) and related peoples and an annotated bibliography*. New Haven: HRAF Press.
- Harrell, S. (2001). *Perspectives on the Yi of Southwest China*. Berkeley: University of California Press.
- Harrell, S. – Qubumo, B. – Erzi, M. (2000). *Mountain patterns: The survival of Nuosu culture in China*. Seattle: University of Washington Press.
- Herman, J. E. (2007). *Amid the clouds and mist: China's colonization of Guizhou, 1200–1700*. Cambridge, Mass: Harvard University Asia Center.
- Liu, S. (2011). *Passage to manhood: Youth migration, heroin, and AIDS in Southwest China*. Stanford: Stanford University Press.

Lisuové (傈僳族 *Lisù zú*)

alternativní označení: Yobin (Indie)

populace: 702 839 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan, Sichuan

výskyt mimo ČLR: Barma, Thajsko, Indie (Arunáčalpraděš)

jazyk: lisu

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská



OBR. 34

Etnikum Lisu žije převážně v autonomní prefektuře Nujiang v severozápadním Yunnanu, což je oblast v okolí řek Salwin (Nu jiang) a Mekong (Lancang jiang), ve výrazném počtu se vyskytují také na severu Thajska, Barmy a Indie. Vzhledem k hornatosti terénu, a tedy i obtížnosti komunikace mezi jednotlivými oblastmi, se Lisuové dělí na mnoho skupin se značnými odlišnostmi v jazyku, materiální kultuře i zvycích, není tedy velmi přesné mluvit o Lisuech jako o homogenním celku, i když dnes značná část přiznává vzájemnou blízkost kultury a společnou historii. Čínští etnologové je dělí podle stylu oblékání na bílé, černé a pestré.

Velká část Lisuů dnes stále žije v tradičních vesničkách, které jsou situovány pod vrcholky kopců v 1–3tisícové nadmořské výšce, což bylo tradiční umístění kvůli snazší obraně. Domy jsou z bambusu či ze dřeva, často bez oken, buď přízemní, nebo na dřevěných podstavcích. Lisuové jsou zemědělci, používají techniku žďáření, pěstují převážně kukuřici, rýži, ječmen a proso. Z důvodu snadné dostupnosti levných látek přestali v současné době pěstovat dříve tradiční bavlnu a konopí. Chovají prasata a slepice. Jsou popisováni jako silní individualisté až separatisté, jako údajně většina kmenů žijících v tvrdém horském prostředí, zvyklá na soběstačnost a nezasahování ze strany úřadů a vyšší světské moci.

Sociální struktura Lisuů se vyznačuje existencí patrilineárních klanů, které přesahují regionální a jazykové odlišnosti. Netrvá se v nich na exogamii a nemají ani rozvrstvenou hierarchickou strukturu. Jejich názvy kopírují typické činnosti jednotlivých rodů v minulosti a jsou převážně monogamní. Rodiny jsou velké a mnohogenerační a své „politické síly“ formují v závislosti na příbuzenských vztazích. Náboženství je převážně animistické, spojené s uctíváním předků. Lisuové byli také úspěšným cílem křesťanských misionářů – křesťanství je zde celkem značně rozšířeno.

Jazyk lisu patří do tibetsko-barmské rodiny a je blízký např. jazyku etnika Yi. Křesťanští misionáři a čínští vzdělanci pro něj vytvořili písemný systém. Je však využíván pouze pro účely výzkumu a samotní Lisuové jej výrazně neužívají – jazyk zůstává především mluveným. Několik let po tom, co misionáři vytvořili písemný systém založený na latině, si Lisuové vytvořili svůj systém vlastní. Autorem byl Wang Zepo, většina z 243 znaků je originální, někdy podobná znakům čínským. Jelikož Lisuové ryli tento písemný zápis převážně do bambusu, knihy psané tímto písmem jsou známé jako „Bambusové knihy Lisuů“ a sloužily především k náboženským účelům.

Podle vlastní orální historiografie pochází Lisuové z Tibetské náhorní plošiny. Čínské prameny se o nich poprvé zmiňují v 7. století, kdy byli označováni jako „jižní barbaři“. Vztahy mezi Hany a Lisuy byly různé, v některých obdobích byl obchod, vzájemné sňatky a kulturní výměna běžné, jindy spolu válčili a vzájemně se zotročovali. Díky

schopnosti využít hornatý terén byli ale Lisuové většinou schopni si své území udržet. Ve 13. století bylo ovšem toto území Mongoly přece jen ovládnuto a o století později opět dobytto Mingy. Ti na něm usazovali větší množství svých poddaných, kteří oblast dále kolonizovali.

Situace se ovšem změnila po pádu Qingů, kdy tradiční klany získaly zpět svou moc a značně posílily svůj politický i vojenský vliv. Typickým zdrojem obživy bylo pěstování a prodej opia. To se změnilo po vzniku ČLR, kdy byla pozice Hanů opět posílena a byly započaty další kroky vedoucí k asimilaci – vznikla autonomní prefektura Nujiang, proběhl pokus o pozemkovou reformu, modernizaci zemědělství, obchod s opiem byl potlačen, byly odpuštěny dřívější dluhy a vynucován zákaz otroctví. Kulturní tlak vyvrcholil za Kulturní revoluce, kdy migrace Lisuů do okolních zemí, která započala ve 20. letech 20. století, dosáhla vrcholu.

Údajně stále dodržovaný je zvyk, odehrávající se čtvrtý či pátý den po Novém roce. Mladé ženy a muži se shromáždí u řeky a za vzájemné pomoci do písku „pohřbí“ svého milého či milou. Chvilí předstírají truchlení, načež oběť vyhrabou a společně o celé události žertují. Účelem má být vyjádření hluboké lásky a „pohřbení“ smrti v těle jejich milovaného tak, aby bylo nadále zdravé. V březnu pro změnu slaví nebezpečně působící svátek A-tang-de, jehož hlavní náplní je zdolávání ostrého „šavlového žebříku“ a skoky do „ohnivého moře“. Oslavy jsou údajně památkou na vítězství nad vojsky hanské dynastie Ming, i když čínské zdroje se o této skutečnosti při popisu svátku většinou nezmiňují.

Literatura:

- McKinnon, J. – Vienne, Bernard – Chaipigusit, P. (eds.), (1989). *Anarchists of the Highlands? A critical review of a stereotype applied to the Lisu*. White lotus.
- Durrenberger, E. Paul. (1989). „Lisu Religion“, *Southeast Asia Publications Occasional Papers No. 13*. DeKalb: Northern Illinois University.
- Durrenberger, E. Paul. (1976). „The economy of a Lisu village“, *American Ethnologist* 32: 633–644.
- Enriquez, Major C. M. (1921). „The Yawyins or Lisu“, *Journal of the Burma Research Society* 11/2.: 70–74.

Lahuové (拉祜族 *Lāhù zú*)

alternativní označení: Ladhulsi, Kawzhawd

populace: 485 966 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan (Lahuský autonomní okres Lancang)

výskyt mimo ČLR: Barma, Laos, Thajsko, Vietnam (provincie Lai Châu), USA

jazyk: lahu

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská



OBR. 35

Přes 450 tisíc příslušníků menšiny Lahu žije na jihu Číny v provincii Yunnan. Překlad slova Lahu znamená „pečené tygří maso“ (拉 *lā* = „tygr“, 祜 *hù* = „péci“). Název vychází z dlouhé historie lovu tygrů. V subtropickém horském prostředí provincie Yunnan pěstují Lahuové tradičně rýži, čaj, tabák, sisal (typ agáve), kukuřici a opium. V lese je hojnost vzácných bylin, ze zvířat se zde nacházejí medvědi, tygři, papoušci a jiné zajímavé druhy. Léta bývají horká a zimy velmi chladné. Oblast Lanchang je bohatá na nerostné zdroje, zejména železo, bauxit a stříbro. Asi 150 tisíc příslušníků tohoto etnika žije v Barmě, dalších 100 tisíc pak v Thajsku. Lahu je vnitřně diferencovaná kategorie, dělí se do několika podskupin: Lahu Na (Černí Lahu), Lahu Nyi (Červení Lahu), Lahu Hpu

(Bílí Lahu), Lahu Shi (Žlutí lahu) a Lahu Shehleh. V případě, že název podskupiny odkazuje na barvu, vyznačuje se etnické dělení barvou i na tradičním oděvu dané skupiny. Toto třídění však nefunguje na principu kmenů či klanů – nejde o příbuzenské skupiny.

Dle legendy přivedl lid Lahu do Yunnanu jelen, kterého stopoval při lovu. Mělo se tak stát zhruba před dvěma tisíci lety. Oproti současnému stavu se však jednalo o severnější oblasti. Lidé se stále živilo lovem a vedli kočovný život. Zhruba v 8. století se byli v důsledku vzniku království Nánzhào (南诏, kolem jezera Erhai v dnešní Yunnan) nuceni přesunout dále na jih. Zde díky vlivu okolních národností (především Daiů a později Hanů) postupně upouštějí od loveckého způsobu obživy a začínají se věnovat zemědělství. Na svém nynějším území žijí přibližně od 18. století.

Jejich tradiční náboženství je polyteistické. Důležitým božstvem je například Exia, který prý stvořil vesmír i lidi a rozhoduje o štěstí a neštěstí celé komunity. Od 17. století se do Lahuy obývaných oblastí začal prostřednictvím tzv. lesních mnichů z jihu šířit i théravádový buddhismus. Křesťanští misionáři do oblasti pro změnu ve 20. století přinesli Bibli a pro ni vytvořili latinkou psanou formu zápisu jazyka lahu. Většina Lahuů ovládá i čínštinu a jazyk dai. Jazyk lahu se používá jako *lingua franca* v některých etnicky smíšených oblastech severního Thajska (tzv. Horské kmeny), kde žijí právě i Lahuové.

Charakteristickým oblečením lahuských mužů jsou černé (černou považují za symbol krásy) nebo červené kabáty s knoflíky na pravé straně, dále pytlovité dlouhé kalhoty a černé turbany. Ženy nosí dlouhé sukně nebo šaty s rozparky po obou stranách, výrazné jsou také čelenky či turbany. Čím dál častěji je však vidět vliv okolních národností. Není proto výjimkou, že uvidíme příslušníka menšiny Lahu v oděvu typickém pro Daie nebo Hany.

Domy jsou postaveny z bambusu a dřeva, střechy jsou ze slámy. Domy stojí na kůlech a jsou členěny na dvě úrovně, kdy v přízemí žijí hospodářská zvířata a v prvním patře rodina. Velikost domu se liší v závislosti na velikosti rodiny. V některých oblastech se dodržoval princip matrilokality, kdy muži po svatbě zůstávali v rodinách své manželky (na rozdíl od patrilineárně založených Hanů).

Lahuové mají velmi rádi pálivá jídla. Říkají: „Vařit bez chilli je jako vařit bez oleje“. Rýže a kukuřice tvoří hlavní část jídelníčku, v menší míře brambory. Jídla jsou také doplňována místním ovocem a zeleninou. Maso je připravováno na otevřeném ohni mezi dvěma bambusovými tyčemi a je typické nažloutlou barvou a výraznou chutí. Jinou specialitou jsou solené, konzervované potraviny, které mohou obsahovat maso, sóju, fazole či různou nakládanou zeleninu. Zvlášť zajímavý je pokrm z nadrobno drcených zvířecích kostí s pepřem, solí, kardamonem a anýzem. Ten se nechává odležet několik měsíců v hliněné nádobě a poté se konzumuje. K pití si Lahuové nejraději dopřávají

pražený čaj (čajové lístky se vloží do konvičky a praží se, dokud nezžhnědou). První nálev je hořký, proto případní hosté vždy dostanou až druhý nálev jako symbol pohostinnosti a respektu. Vyrábí také vlastní vína a likéry, které často sdílejí se svými sousedy z jiných etnických skupin.

Součástí každodenního života Lahuů je hudba i tanec. Existuje mnoho melodií a tanců, doprovázených tradičními hudebními nástroji jako je *lusheng*, dechový nástroj z bambusu spojený s etnikem Miao, nebo třístrunná kytara. Jejich tance jsou typické poklepáváním nohou a kolébavým pohybem v kruhu směrem doleva. Lahuové slaví hned několik svátků, ale nejvýznamnější z nich je pravděpodobně Lahukuo, oslava Nového roku. Slaví se na dvě etapy. Od prvního do čtvrtého dne lunárního nového roku se slaví tzv. ženský svátek, mužský svátek je pouze 3 dny, a to od 9. dne lunárního nového roku. Tomuto svátku předcházejí velké přípravy jako je porážení prasat, pálení rýžového vína a pečení speciálních novoročních koláčů.

V oblastech blízko hranic a daleko od centra státní moci existovala vždy tradice pěstování opia, jeho konzumace a obchod s ním. Lahuové se na tom od nepaměti podíleli. Závislost na opiu způsobuje nejrůznější společenské problémy od apatie a ožebračování konzumentů a jejich rodin až po kriminalitu a zločinnost. Na počátku 20. století bylo misionáři z Barmy importováno mezi Lahuy křesťanství, které se zde poměrně dobře prosadilo. V roce 1936 byla hlášena existence 34 tisíc místních křesťanů shromážděných do 100 místních farností s vlastním kostelem. K jistému úpadku došlo během japonské okupace a pak i s příchodem komunistů, ale od 80. let dochází k novému nárůstu. Ten má od 90. let dokonce jistou podporu centrální vlády. Státní úředníci si totiž všimli, že mezi lahuskými křesťany je podstatně menší procento uživatelů opia. Důležitou roli hraje i klasické marxistické přesvědčení, že k socialismu nevede z předfeudálního polyteistického systému jiná cesta, nežli již osvědčená evoluční linie polyteismus–monoteismus–ateismus (stejně jako její ekonomická varianta feudalismus–kapitalismus–socialismus). V roce 1993 bylo z oblasti hlášeno na 50 000 křesťanů ve 24 lokálních církvích.

Literatura:

- Du, S. (2002). „*Chopsticks only works in pairs*“: *Gender unity and gender equality among the Lahu of southwest China*. New York: Columbia University Press.
- Ma, J. (2013). *The Lahu minority in Southwest China: A response to ethnic marginalization on the frontier*. New York: Routledge.
- Walker, A. R – Liu, H. (1995). *Mvuh hpa mi hpa: Creating heaven, creating Earth: an epic of the Lahu people in Yunnan*. Jiang Mai: Silkworm Books.
- Pun, A. – Lewis, P. W. (2002). *49 Lahu stories*. Bangkok: White Lotus Press.

Haniové (哈尼族 *Hāní zú*)

alternativní označení: Ho

populace: 1 660 932 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan

výskyt mimo ČLR: Vietnam, Laos

jazyk: hani

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská



OBR. 36

Přes 90 % populace tohoto etnika žije v čínské provincii Yunnan, v horách Ailao (哀牢山) mezi Mekongem a Rudou řekou. S Haniy se lze setkat i v provinciích Lai Châu a Lào Cai v severním Vietnamu. Pod názvem Ho znají stejné etnikum i v severním Laosu, kde v horské provincii Phongsaly žije také menší komunita Haniů.

Původ lidu Hani není zcela uspokojivě vysvětlen, ale zdá se být pravděpodobné, že jejich předky byly archaické kočovné kmeny Qiang, které musely před 3. stoletím n. l. přejít přes qinghaisko-tibetskou náhorní plošinu, až se dostaly do oblasti dnešního

výskytu Haniů v západní části provincie Yunnan. Ústní tradice Haniů samotných považuje za své předky lid Yi, od něž se měli oddělit před 50 generacemi. Jedna ústně předávaná legenda dokonce podává výčet jmen těchto 50 generací, jdouce až k prvnímu Hanimu. Příbuzenství s Yii by napovídala i podobnost jejich jazyků, které jsou oba tibeto-barmského původu a v případě Haniů jím aktivně hovoří většina populace. Existují dokonce i legendy o existenci vlastního písemného systému, který se ale údajně ztratil cestou ze Sichuanu. Dnes využívá jazyk Hani k zápisu romanizaci vzešlou z lüchunského dialektu.

Haniové jsou polyteisté uctívající své předky, božstva a duchy. Mají poměrně jasně danou rituální hierarchii rozeznávající tři klíčové sociálně-náboženské role: *zuima* je hlavní obřadník řídící důležité oslavy a rituály; *beima* má na starosti magické rituály a exorcismus; a *nima* je odpovědný za věštby a za léčení a bylinkářství. Poslední funkce může být jako jediná zastávána i ženami. Někteří Haniové se hlásí k théravádovému buddhismu, jehož vliv proniká na čínské území z jižních regionů.

Obydlí si budují Haniové dvou- až třípodlažní z bambusu, hlíny, kamene a dřeva. Tradiční oděv má tmavě modrou barvu. Muži nosí krátké vesty, dlouhé široké kalhoty a bílé nebo černé turbany. Ženský oděv se podstatně liší v závislosti na příslušnosti ke konkrétnímu klanu. Haniové jsou známí unikátním polyfonickým zpěvem, který doprovází hrou na flétnu *labi* nebo třístrunnou loutnu *lahe*. Unikátním kulturním dědictvím tohoto etnika je i jeho zemědělská zručnost a technická dokonalost v obdělávání tisíce let starých terasovitých polí. Ty v okrese Yuanyang jsou například situovány do dech beroucí přírodní scenérie, kde se lidské dílo a dílo přírody setkávají v jediném neopakovatelném souzvuku (<http://goo.gl/D8wBwY>).

Literatura:

- Lewis, P. W. – Bai, B. (2002). *Hani cultural themes*. Bangkok: White Lotus Press.
- Michaud, J. – Forsyth, T. (2011). *Moving mountains: Ethnicity and livelihoods in highland China, Vietnam, and Laos*. Vancouver: UBC Press.
- Stewart, C. B. (1984). „*We are Aini but now we are called Hani*“: *The restructuring of an ethnic minority in China*. Human Sciences Honour School.“
- Wang, C. – Shih, C. (1995). *Females with strange marital customs: The Hanis*. Kunming, China: Yunnan Education Pub. House.

Jinuové (基诺族 *Jīnuò zú*)

alternativní označení: Jino

populace: 23 143 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan (Daiská autonomní prefektura Xinshuangbanna)

jazyk: jinuo

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská

Získat status oficiálně uznaného etnika se Jinuoům podařilo až v roce 1979, mezi lety 1949 až 1979 byli vedeni jako podskupina menšiny Dai. Jinuové žijí převážně v oblasti jižního Yunnanu v autonomní prefektuře Xinshuangbanna (Daiská autonomní prefektura) v okolí města Jinghong. Jde o poměrně malou oblast se subtropickým klimatem s průměrnými ročními teplotami kolem 20 °C a obdobím dešťů od května do září. V oblasti se nachází velké množství řek. Tyto přírodní podmínky značně determinují tradiční způsob života lidu Jinuo. Ten se obvykle živil sběrem, zemědělstvím a lovem, který zůstal dodnes jednou z významných ekonomických aktivit. K lovu používali kuše s otrávenými šípy, později brokovnice. Jsou také vynikajícími odborníky na kladení pastí a loveckých ok. Jižní Yunnan je proslulý pěstováním čaje Pu'er, který pěstují a zpracovávají vedle zdejších etnických skupin Hani, Bulang a Dai také Jinuové. Oblast je vhodná k pěstování rýže a řady dalších plodin jako kukuřice, bavlna, banány, papája a další.

Původ etnika Jinuo je nejasný. Předpokládá se, že do oblasti jižního Yunnanu přišli ze severních oblastí, pravděpodobně z oblastí Pu'er a Mojiang. Existuje však také teorie, že dorazili z podstatně vzdálenějších míst. K jejich původu se však váže legenda, která hovoří o vdově jménem Jiezhuo. Ta porodila sedm dívek a sedm chlapců, kteří se vzájemně sezdali, a když se rodina rozrostla, rozdělila se na dva klany – Citong, patriarchálně organizovanou vesnici, a Manfeng, vesnici matriarchální.

Jinuo mají i vlastní jazyk, který patří do tibeto-barmské jazykové větve sino-tibetských jazyků. Je velmi blízký barmštině a příbuzný s jazykem etnika Yi, ale nemá vlastní písemný systém. Dnes (podobně jako u mnoha menších neizolovaných etnik) stále častěji příslušníci této menšiny používají v běžném styku se svým okolím čínštinu.

V jazyce jinuo existuje výraz *youl*, který odkazuje na tradici matrilineární společnosti. Znamená doslova „následovat strýčka z mamičiny strany“. Děti se rodily do rodiny matky, ale tu zároveň řídil nejstarší mužský příslušník rodu – tedy poněkud jiný systém, než si pod termínem matriarchát lidé často představují. Jinuo žijí v monogamní

společnosti. Sexuální život mladých lidí není přísně vázán na manželský svazek, avšak po svatbě by již měla být dle místních tradic žena svému muži věrná.

Jinuo jsou animisté věřící, že všechny věci na tomto světě mají svou „duši“. Důležitou roli hraje uctívání předků, šamanistická praxe (včetně krvavé zvířecí oběti) a používání léčivých bylin v medicíně i rituálech. Mrtví příslušníci komunity bývají tradičně pohřbíváni na společných hřbitovech v rakvích vytesaných z jediného kusu dřeva a spolu s nimi jsou uloženy i obětní předměty, které patřily k jejich majetku – oblečení a nástroje, které používali, případně zlato a jiné drahé předměty, pokud byla osoba majetná. Nad hrobem je obvykle zhotoven přístřešek, jenž slouží na oběti v podobě jídla, které příbuzní zesnulého přinášejí po dobu jednoho až tří let k jeho hrobu.

Mezi ženami etnika Jinuo se zachoval zajímavý kulturní fenomén – barvení zubů na černo. O této praxi nás informují již čínské historické prameny, jako například *Shanghaijing* (山海经, 4. století př. n. l.), který hovoří o existenci celé „Země černých zubů“ (黑 齒 国). Příklady této praxe známe i z jiných než čínských kultur, v Asii například z Japonska nebo Vietnamu. Černá barva nanášená na zuby je vnímána jako okrasa. Dnes tento zvyk můžeme pozorovat spíše na starých ženách etnika Jinuo, ale v historii si zuby běžně začernovaly i ženy mladé. Někdy se používá i umělých tmavých zubů, jindy stejný estetický efekt zajistí zuby zlaté. Barvení zubů má svou analogii v pro nás již běžně přijímané praxi tetování kůže, zejména tetování na tváři.

Literatura:

- Kui, Cai (1997). „Relationship changes between lowlander and hill tribes in Xishuangbanna, P. R. China“, *Asia Pacific Viewpoint* 38/2: 161–167.
- Long, C.-L. – Zhou, Y. (2001). „Indigenous community forest management of Jinuo people swidden agroecosystems in southwest China“. *Biodiversity and Conservation* 10/15: 753–767.
- McCarthy, S. K. (2009). *Communist multiculturalism: Ethnic revival in southwest China*. Seattle: University of Washington Press.
- Mullaney, Thomas. (2010). *Coming to Terms with the Nation: Ethnic Classification in Modern China*. Berkley: University of California Press.

Naxiové (纳西族 *Nàxī zú*)

alternativní označení: Nakhi, Luxi, Moso, Nachri, Nari, Nasi, Nazo, Hli-khin,
Wuman

populace: 326 295 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan (Lijiang), Tibetská AO

jazyk: naxi

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská



OBR. 37



OBR. 38

S etnikem Naxi se lze v ČLR setkat v severozápadní části provincie Yunnan, zejména v oblasti kolem Lijiangu, kde žijí dvě třetiny celé této populace. Dále je nalezneme na úpatí Himaláje při hranicích s Barmou a v autonomních okresech Weixi (Lisu), Ninglang (Yi) i v tibetské autonomní prefektuře Zhongdian, malé enklávy existují také u jižních hranic provincie Sichuan. Nicméně za hlavní město své kultury a etnické komunity považují Naxiové právě Lijiang.

Dnešní antropologové umísťují původní domovinu menšiny Naxi do oblasti severní části východního Tibetu, mezi západní regiony Sichuanu a provincie Qinghai. Existuje také předpoklad, že dnešní Naxiové jsou etnicky spojeni s Qiangy, etnikem žijícím v severozápadním Sichuanu. Naxiové byli nuceni se často politicky a kulturně vymezovat proti početnějším Hanům a Tibeťanům. Od šestého do dvanáctého století tvořili součásti království Nanzhao a Dali (viz Baiové), jejichž centra se nacházela kolem nedalekého jezera Erhai (Yunnan). Změna nastala v polovině 13. století, kdy oblast

dobyla mongolská vojska dynastie Yuan. V oblasti byl nastaven systém místní správy a tributární závislosti na centru v Pekingu. Dědičnou roli místních náčelníků a zástupců centrální moci získala rodina Mu. S Mongoly však do oblasti naplno dorazil i vliv Hanů a postupná sinizace regionu.

Jazyk Naxiů patří do tibeto-barmské větve sino-tibetské jazykové rodiny. Velkou raritou je specifický systém písemného zápisu naxiského jazyka nazývaný *dongba*, dle označení pro náboženské experty Naxiů, kteří jsou jeho nositeli. Je velmi archaický, doklady o jeho existenci máme nejpozději ze 7. století n. l. a jde pravděpodobně o jediný téměř kompletně piktografický písemný systém. Obsahuje zhruba dva tisíce obrázkových znaků a nelze ho systematicky převádět do jazyka naxi. Jde spíše o jakési rébusy a hádanky, vycházející z praxe konkrétního autora textu. Písmo *dongba* je pevně spojeno s náboženským systémem etnika Naxi, který je blízký původnímu tibetskému *bönu*. Většina dochovaných textů v písmu *dongba* má rituální charakter. Písemné památky jsou většinou dochovány na velmi primitivních médiích, vyryté do dřeva nebo do kamene. Jazyk samotný se dělí na dva hlavní dialekty – východní a západní. Pracuje stejně jako čínština se čtyřmi tóny. Protože je Yunnan etnicky velmi pestrý, platí pro příslušníky etnika Naxi to, co pro řadu jiných menšin v oblasti: vedle svého vlastního jazyka ovládají často i místní dialekty čínštiny, jazyk etnika Yi, Lisu, Pumi i různé tibetské dialekty. Údaje z roku 2000 uvádí, že z celkového počtu 300 000 ovládají více než dvě třetiny Naxiů více než 2 jazyky.

Náboženský systém etnické skupiny Naxi je poměrně propracovaný a nese stejný název jako písemný systém, s nímž je pevně provázán. *Dongba* znamená v doslovném překladu „moudrý muž“ a zdůrazňuje klíčovou roli kněžích/šamanů, kteří stojí v centru duchovního života své komunity a pečují o její rituální provoz a celkový blahobyt. Systému *dongba* byla věnována velká pozornost badatelů v oblasti náboženství, zejména těch, kteří se zajímají o předbuddhistické tradice Tibetu. *Dongba* vykazuje značný vliv tibetského *bönu* a uvažuje se o tom, že není v prostředí Naxiů původní. Mezi důležité kalendářní svátky s náboženským rozměrem patří Jitian (nabízení obětin Nebesům), Jisanduo (nabízení obětin Sanduovi, ochránci lidí) nebo slavnost pochodní, blízká podobnému svátku u Yiů a dalších etnik v regionu. Část Naxiů následuje různé verze tibetského buddhismu, zejména školu Kagjüpa.

Naxiové se vyznačují specifickým lidovým krojem. Muži Naxi se sice dnes oblékají spíše jako Hanové, ale jejich ženy dosud nosí tradiční oděv, skládající se z roucha s dlouhým rukávem a volným pasem, sakem s černými rukávy a sukni se záhyby. Na nohou mají obuté zdobně vyšíváné trepky. Kapuce z ovčí kůže má na sobě sedm látkových kruhů ozdobených měsícem a hvězdami a sedm párů střapců. Architektura

Naxi je ovlivněna etniky Han a Bai. Domy v Lijiangu, vycházející z hanské architektury, jsou postavené ze dřeva s mnoha řezbářskými detaily, střechy mají vyrobené z hlíny a dřeva nebo hlíny a kamene. Město Lijiang se v minulosti, podobně jako nedaleké Dali, stalo centrem cestovatelské komunity mladých dobrodruhů ze Západu. Brzy se přidal i domácí hanský cestovní průmysl a dnes je tak centrum etnického osídlení etnika Naxi jakýmsi turistickým etno-skanzenem. Staré město v Lijiangu je od roku 1997 na Seznamu světového dědictví UNESCO.

Vítězství Mao Zedonga a komunistů dramaticky transformovalo každodenní život nejen etnika Naxi. Centrální vláda podporovala vedle proklamované politiky národnostního sebeurčení zejména hanské dosídlování etnicky pestrých, ale relativně řídké osídlených oblastí Yunnanu a Sichuanu. Systém držby půdy se radikálně proměnil, když na počátku padesátých let vláda transformovala veškerou soukromě drženou půdu na kolektivně vlastněnou a Naxiové byli (podobně jako ostatní zemědělci v ČLR) zorganizováni do rolnických družstev a později lidových komun. Experiment byl odvolán až v osmdesátých letech, neboť kolektivní zemědělství vedlo ke snížení produktivity a farmáři zjistili, že neexistuje korelace mezi individuální snahou a odměnou. Během kulturní revoluce zakusily komunity Naxiů revoluční řádění hanské mládeže organizované v rudých gardách. Cílem jejich kampaní a násilí byli zejména místní šamani, náboženské objekty a veškeré další symboly feudálních a pověrečných institucí minulosti. Strach dle dochovaných svědectví donutil obyvatele etnika Naxi pohřbívat pod zem dokonce i tradiční hudební nástroje.

Literatura:

- Chao, E. (2012). *Lijiang stories: Shamans, taxi drivers, and runaway brides in reform-era China*. Seattle: University of Washington Press.
- Mathieu, C. – Ho, C. – Brauen, M. (2011). *Quentin Roosevelt's China: Ancestral realms of the Naxi*. New York: Rubin Museum of Art.
- McKhann, Charles F. (2000). „The Naxi and The Nationalities Question“, In Harrel, S. (ed.), *Cultural Encounters on China's Ethnic Frontiers*, Seattle: University of Washington Press: 39–62.
- Mueggler, Erik. (1991). „Money, The Mountain, and State Power in a Naxi Village“, *Modern China* 17/2: 188–226.
- Rees, H. (2000). *Echoes of history: Naxi music in modern China*. New York: Oxford University Press.
- Yu, Haibo. (2010). *Identity and Schooling Among the Naxi: Becoming Chinese With Naxi Identit*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Jingpoové (景颇族 *Jǐngpō zú*)

alternativní označení: Kachin, Zaiwa, Lechi, Chingpaw

populace: 147 828 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan

výskyt mimo ČLR: Indie, Thajsko, Barma

jazyk: jingpo, zaiwa

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S nungská



OBR. 39

Populace etnika Jingpo činila v roce 1990 přibližně 120 000 lidí. Tento počet od počátku 90. let vytrvale narůstá. V roce 2005 jich bylo již 130 tisíc a v roce 2010 147 tisíc. Do etnika Jingpo jsou řazeny další etnické podskupiny nazývané Zaiwa, Maru, Lash a Bela. Jingpoové žijí v hornatých oblastech jihozápadní části provincie Yunnan v nadmořské výšce kolem 2000 metrů. Přesídlili sem v průběhu historie z Tibetské náhorní plošiny, z oblasti dnešní provincie Qinghai, což je činí blízkými příbuznými etnika Qiang. Největší část populace žije v prefektuře Dehong. Většinou vytváří komunity o velikosti nepřevyšující 20 domácností, obývající vyvýšené domy ze dřeva či bambusu. Oblast, kde žijí, byla v roce 1953 prohlášena za „Daiský a Jingposký autonomní okrsek Dehong“ a následně bylo v roce 1956 toto území povýšeno na autonomní prefekturu těchto etnických skupin. Vzhledem k osídlení hraničního pásma se lze s tímto etnikem setkat i v sousední Barmě, kde vystupují pod etnonymem Kachin, ale i v Thajsku nebo v Indii.

Jazyk skupiny Jingpo je blízký jazyku etnik Derung a Nu z širší tibeto-barmské jazykové větve. Písemný systém je založen na latině, ale od vzniku Čínské lidové republiky je pod značným vlivem čínského jazyka i jeho zápisu.

Jingpoové jsou převážně zemědělci. Pěstují hlavně rýži, ale také čaj, kávovníky a kaučukovníky. Kromě běžné konzumace používají vypěstovanou rýži na výrobu vlastní rýžové pálenky a rýžového piva. Zároveň se věnují sběru bylin, které používají a prodávají jako léčiva. V některých komunitách představuje důležitý zdroj obživy chov dobytka. Do konce 50. let fungoval na území osídleném tímto etnikem systém komunálního vlastnictví. O nakládání s půdou, majetkem a dalších záležitostech, jako například přistěhování „cizince“ do komunity, rozhodoval vůdce, nazývaný *shangguan*.

Jingpoové bývají označováni za animisty, obzvlášť důležité je pro ně uctívání stromů a lesů, kterými jsou jejich obydlí obklopena. Několikrát do roka je třeba přinášet lesu oběti, které, jak Jingpoové věří, přinesou komunitě ochranu. Podobně jsou oběti přinášeny v případě smrti člena rodiny a mají zajistit návrat duše zemřelého domů. Jingpoové od 20. století konvertují ve velké míře ke křesťanství, ale s ním si ponechávají i řadu původních náboženských představ. Všechny veřejné náboženské rituály a praktiky značně utrpěly v důsledku neblahých událostí v průběhu Kulturní revoluce (1966–76).

Mužská část populace se vyznačuje nošením tradičního dlouhého meče. Pro jejich oděv je navíc charakteristická pokrývka hlavy podobná turbanu. Mladí muži většinou nosí bílý, starší muži černý turban. Ženy nosí červenou sukni a černý kabát s našívanými stříbrnými knoflíky, které během tanců charakteristicky chřestí. Jsou proslulé svými propracovanými výšivkami. Kultura etnika Jingpo se částečně uchovala v jejich tradičních příbězích, písních a tancích. V duchu těchto dovedností probíhá i největší jingposký

svátek Tongken Munaozhongge, který etnikum slaví 15. den čínského lunárního kalendáře. Během svátku se tančí za doprovodu zpěvu a hry na tradiční bubny. Součástí svátku je skládání pocty mečům, které byly používány na vysekávání území za účelem jejich využití pro zemědělské účely. Tento akt je zároveň často zobrazován jako součást prezentace etnika během nejrůznějších kulturních slavností a folklórních představení.

V tradiční rodinné hierarchii hraje neobvyklou roli nejmladší syn, o kterého se rodiče obzvláště starají, protože se stává dědicem rodinného majetku. Jinpoové navíc uzavírají sňatky převážně v rámci své komunity (endogamie). Předpokládá se, že si muž vezme svou sestřenicu z matčiny strany (tedy dceru matčina bratra) a tím spojí jednotlivé příbuzné rodinné linie. V opačném případě má rodina právo požadovat zaplacení odškodného. Polygamie není zakázána, i když se vyskytuje vzácně. Poměrně běžná je ale existence veřejných domů a nevěstinců, které mužští příslušníci etnika Jingpo zcela běžně navštěvují.

Literatura:

- Lintner, B. (1997). *The Kachin: Lords of Burma's northern frontier*. Chiang Mai: Asia Film House.
- Lustig, A. (2010). *A grammar and dictionary of Zaiwa*. Leiden: Brill.
- Smith, M. F. – Human Rights Watch (Organization). (2012). *Isolated in Yunnan: Kachin refugees from Burma in China's Yunnan Province*. New York, N. Y.: Human Rights Watch.
- Wang, Z. (1997). *The Jingpo: Kachin of the Yunnan Plateau*. Tempe: Program for Southeast Asian Studies.
- Zhuge, R. – Tisdell, C. A. (1999). „Sustainability issues and socio-economic change in the Jingpo communities of China“, *International Journal of Social Economics* 26.

Derungové (独龙族 *Dúlóng zú*)

alternativní označení: Drung, Trung, Tulung, Dulong, Khanung, Ch'utzu

populace: 6 930 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan, Tibetská AO

výskyt mimo ČLR: Barma

jazyk: derungština/dulongština

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S nungská

Derungové patří do pětice nejmenších etnických skupin klasifikovaných v ČLR. Náleží do tibeto-barmské jazykové rodiny, přičemž používají různé dialekty, rozlišované dle lokalit výskytu (dialekt údolí řeky Dulong, dialekt údolí řeky Nu atp.). Žijí na severozápadě provincie Yunnan, v Tibetské autonomní oblasti, za hranicemi ČLR se pak vyskytují i v Barmě. Jsou etnicky velmi blízcí etniku Nu, s nímž obývají společný autonomní okres Gongshan (贡山独龙族怒族自治县 *Gòngshān Dúlóngzú Nùzú zìzhìxiàn*), kterým protékají řeky Nu/Salween a Dulong/Derung (odtud dnešní názvy). Za dynastie Yuan byli nazýváni Hao, za dynastie Ming a Qing byli označováni termínem Qiu nebo Qiuzi.

V hornatém údolí řeky Derung žili rozděleni do 15 patriarchálních kmenů (*nile*) dělících se dále na 54 rodinných klanů (*ke'eng*) obývajících jednotlivá sídelní střediska. Ta od sebe byla oddělena většinou přírodními hranicemi (řeky, hory, údolí). Existoval zákaz meziklanových sňatků, tedy praxe tzv. endogamie. Termínem *sororát* se označuje jiný zvyk praktikovaný v derungské kultuře, kdy si muž po smrti své manželky bere za ženu její mladší sestru.

Derungové se tradičně živili obděláváním společné půdy svého klanu (*ke'eng*). Dalším způsobem obživy bylo také sběračství, lov a rybolov opět vykonávané ve společných klanových revírech. Tento způsob byl v moderní době opuštěn a Derungové již hospodaří v rámci užších rodinných skupin. Tradiční obydlí si budovali většinou ve svahu otočená čelem k řece. V severních oblastech jsou nejčastěji budována z dřevěných prken, na jihu pak spíše z bambusu. Jsou tvořena jednou větší podlouhlou místností, sloužící ke společnému životu celého rodu, a menšími komorami určenými pro jednotlivé rodiny, každá s vlastním ohništěm. Provdané děti si většinou přistavily další místnost k rodinnému domu a žily tak nadále pod jednou střechou.

Muži i ženy nosili tradičně podobný účes – delší vlasy sestřižené po obočí – i velmi podobný tradiční oděv s typickým svrchním oděvem tvořeným pestrobarevnou

pruhovanou dekou obtočenou kolem těla a upevněnou slaměným provazem nebo bambusovou jehlou. Nejchudší Derungové nosili ještě poměrně nedávno pouze bederní roušku vyrobenou z přírodního materiálu, nejčastěji listí.

Rodinní stařešinové hráli ve svých komunitách klíčovou roli v rituální a šamanistické praxi fungující v rámci vlastního náboženského systému zaměřeného na animismus a uctívání přírody. Šaman (*namša*) vykonává běžné uzdravovací rituály, vyhání nepříznivé duchy a přivádí zpět bloudící duše. Hory, skály, řeky a vůbec celý životní prostor je dle Derungů obydlen duchy (*pulang*), kteří nejsou ani dobří ani špatní, ale nevhodným zásahem ze strany člověka se mohou stát zdrojem neštěstí. Vhodné oběti a dary mohou zajistit prosperitu a plodnost komunity. Společné komunitní rituály jsou často spojeny s hromadnou rituální konzumací většího množství kvašeného alkoholu. V současnosti se začíná znovu objevovat dříve zakázaný rituál velké oběti býka, spojený se svátkem Kaqewa – oslavou derungského Nového roku.

Velmi známý je derugský obyčej tetování ženských tváří. V minulosti byla tetována všechna děvčata mezi 12. a 13. rokem (s příchodem menstruace) na znamení dosažení dospělosti. Tetování mělo stylizovanou podobu motýla tvořenou kombinací bodů a linek. Motýl byl považován za průvodce zemřelých či přímo za transformované duše zemřelých. K tetování se používala bambusová jehla a různobarevné tuše, vyrobené z rostlinných extraktů, které zaručily celoživotní trvanlivost. Tradice se udržela jen do poloviny 20. století a dnes tak lze spatřit jen několik málo posledních starých žen se stále výrazným „dívčím“ tetováním na vrásčité tváři.

Literatura:

- LaPolla, Randy J. (1987). „Dulong and Proto-Tibeto-Burman“, *Linguistics of the Tibeto-Burman Area* 10/1:1–42.
- Gros, Stéphane (2001). *Ritual and Politics: Missionary Encounters with Local Culture in Northwest Yunnan*. Paper presented at the AAS Annual Meeting, Chicago.
- Gros, Stéphane (2011). „Economic marginalization and social identity among the Drung people of Northwest Yunnan“, in Michaud, J. – Forsyth, T. *Moving mountains: Ethnicity and livelihoods in highland China, Vietnam, and Laos*. Vancouver: UBC Press.

Nuové (怒族 *Nù zú*)

alternativní označení: Nusu, Anung, Zauzou, Along

populace: 37 523 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan, Tibetská AO

výskyt mimo ČLR: Barma (Kachin)

jazyk: nusu, rouruo, dulong, nung

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S nungská

Populace 37 tisíc Nuů žijících v ČLR téměř výhradně ve třech yunnanských okresech (Gongshan, Fugong a Lanping) se dělí do tří větví: severní, centrální a jižní. Obývají společný prostor s Tibeťany, Derungy, etniky Naxi, Bai, Lisu a pochopitelně i se všudypřítomnými Hany. Etnonym Nu se odvíjí od názvu řeky Nu (Nujiang alias Salwin), jejíž povodí obývají. Hovoří několika tibeto-barmskými jazyky, pro které se nepoužívá žádný písemný zápis, přestože jim byl centrální vládou za pomoci latinské abecedy v minulosti vyvinut.

Náboženská praxe je poměrně jednoduchá, postavená na animistickém základě s úctou k všudypřítomným duchům, předkům, přírodním silám a božstvům. Někteří Nuové praktikují tibetský buddhismus, jiní pod vlivem misionářů konvertovali ke křesťanství.

Nuové nosí prosté lněné oblečení. Muži si za pas věší nože a na zádech nosí toulec s šípy. Ženy nosí sukně z krásného šifonu a ozdoby z korálů, mušlí, achátu a perel. Ženy se od dětství učí plést vlněné ponožky, a když dospějí, obdarovávají jimi své milence. Pokud mladík ponožky od své ctitelky přijme, musí s nimi přijmout i dívku samotnou. Nuové jedí dvě jídla denně, přičemž základ jejich jídelníčku tvoří kukuřice, kterou doplňují masem divoké lovené zvěře, především jelenů, kanců, říčních ryb a sobů. Nuové (stejně jako ostatní etnika v divokých horách) milují alkohol a jeho společenské popíjení. Vedle kukuřice pěstují i pohanku, ječmen, brambory, sladké brambory (*yam*) a fazole.

Vedle lovu a zemědělství jsou i vynikající odborníci ve hře na *dabian*, strunný nástroj podobný čínské loutně *pipa*; dalším populárním strunným nástrojem je *nili*. Mezi mladými příslušníky etnika Nu se láska nevyjadřuje slovy ani činy, ale hraním na jeden z těchto nástrojů. Prý se může stát, že spolu dva mladí milenci tráví spoustu času, aniž by si měli vůbec čas něco povědět. Své city totiž po celou dobu vyjadřují pouze hudbou.

Literatura:

- Ho, S. (1995). *A myth kept alive: The Nus*. Kunming: Yunnan Education Pub. House.
- Shen, C., Lu, X., – Liao, P. (1989). *Life among the minority nationalities of northwest Yunnan*. Beijing: Foreign Languages Press.